

Høgskoleforsking:

– Kamouflert distriktpolitikk

Politikarane har tråkka opp løypa for meir forskning ved høgskolane.
Ikkje alle er like glade for det.

Side 12–17

Deres hus og hoteller brenner!

Har du spilt monopol, har du sikkert kjent på maktesløsheten når du trekker kortet «Deres hus og hoteller brenner». Sitter du med brannforsikrings-kortet, kan kvelden allikevel være reddet.

I virkeligheten er en større brann, eller annen stor skade, noe av det verste du kan komme ut for selv om hele familien skulle komme uskadd fra ulykken. Som i Monopol er en god forsikring redningen for å komme seg raskt videre.

Forskerforbundets forsikringskontor jobber hver dag hele året for at du til enhver tid skal ha:

- **Gode vilkår**
- **Gode priser**
- **Gode skadeoppgjør**

Hvis du ikke allerede har gjort det, så gjør som 1 000 andre medlemmer har gjort de siste årene; **kjøp Norges garantert billigste boligforsikring med toppdekning!**

12: Med rett til å forske

Forskning bør ikke utarte seg til breddeidrett, mener professor Dag Hessen. Det provoserer stortingspolitiker Aksel Hagen (bildet), som mener all høyere utdanning må være forskningsbasert.

20: Samtalen

Han drømmer om verdensherredømme mens han lar det geologiske blikket gli over landskapet. Derfor har Henrik Svensen skrevet fjellets idéhistorie.

28: De fremste av de fremste

Da den nye nasjonen skulle bygges etter 1814, falt en rekke plikter på landets første professorer. Resultatet var høy status, men også utbrenthet.

4: Universitetene må åpnes

Millioner av arbeidsløse ungdommer med lave kvalifikasjoner er Europas største utfordring. Det mener EUs kommissær for utdanning, Androulla Vasilíou.

6: Forskning er et fritt yrke

Statsråden smiler mens Forskerforbundet fortviler over ny arbeidstidsundersøkelse. Men forskere selv mener det er lite å gjøre med de lange arbeidsdagene.

7: Uavhengighetskampen

Konsolidering kalles det når museer slås sammen. Noen få har klart å beholde selvstendigheten.

8: Sier nei til fusjon

Å fusjonere med Høgskolene i Buskerud og Vestfold er en dårlig ide, mener hovedtillitsvalgt ved Høgskolen i Østfold. Et stort flertall av skolens ansatte støtter henne.

8: Tøffe tider for instituttsektoren

Instituttsektorens totale utgifter til forskning og utvikling hadde en realnedgang på 1,7 prosent i 2010. Finanskrisen får skylden.

9: Vil doble basisfinansieringen

Forskningsinstituttene blir oppfattet som kommersielle aktører. Dermed blir de oversett i regjeringens forskningspolitikk, mener NIFU-forsker.

FASTE SIDER

24: Feltrapport

27: Historiske bilder

33: Leder

34: Kronikk

36: Bøker

38: Debatt

39: Gjest

41: Informasjon fra
Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 2/2012 – 44. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

FUNGERENDE REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

JOURNALISTER: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no, AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Erik Norrud. Trykk: Askim Grafiske Senter avd. Prinfo Unique.

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 270

– Millioner må utdannes

Høyere utdanning er svaret på finanskrisen og Europas konkurransekraft. Det mener EUs kommissær for utdanning.

– Vi ønsker at utdanning skal være gratis for alle, men la oss være realistiske, sier EUs kommissær for utdanning Androulla Vasilíou.

EUs kommissær for utdanning Androulla Vasilíou gjestet Norge i januar i forbindelse med Kontaktkonferansen i regi av Kunnskapsdepartementet. Konferansen skal fungere som en møteplass mellom utdanningsinstitusjonene og departementet. I år var temaet «modernisering av universiteter og høyskoler». Forskerforum møtte Vasilíou, som opprinnelig er jurist og politiker fra Kypros, for et intervju om hovedutfordringene innen høyere utdanning i Europa i dag.

– Europa er midt i en finanskrise som preger industri, stater og privatpersoner. Hvilke utfordringer fører det med seg for høyere-utdanningssektoren i dag?

– Hovedutfordringen er hvordan vi kan hjelpe de millioner av unge mennesker som går arbeidsløse. I noen land har arbeidsledigheten blant unge oversteget 40 prosent, så det er veldig alvorlig. Flertallet av de arbeidsledige i Europa er unge mennesker som ikke har kvalifikasjoner og derfor ikke får jobb. Vi må hjelpe dem til å

få de kvalifikasjonene som behøves. Innen de neste fem årene vil 35 prosent av de nye jobbene som blir skapt, kreve høye kvalifikasjoner på universitetsnivå, 50 prosent vil kreve et middels kvalifikasjonsnivå, og kun 15 prosent vil kreve lave kvalifikasjoner. På nåværende tidspunkt har vi millioner av arbeidsløse ungdommer med lave kvalifikasjoner. Dette er vår største utfordring.

40 prosent

– Hva ligger bak det lave kvalifikasjonsnivået i dagens Europa?

– En av syv forlater skolen tidlig. (Med kun fullført grunnskole eller mindre, red.anm.) Dette er en av årsakene til arbeidsløsheten. En av fem har lesevaner eller problemer med å forstå det de leser. For den generelle utdanningen er dette våre to største utfordringer. For det første, hvordan reduserer vi andelen som forlater skolen tidlig, fra 14,5 prosent, som nå er gjennomsnittet i Europa, til 10 prosent? Dette er også en stor

utfordring for Norge, hvor andelen som forlater skolen tidlig, har økt til 17 prosent. For det andre, hvordan øker vi andelen unge med høyere utdanning? Nå er gjennomsnittet i Europa 33 prosent, og vi vil øke det til mer enn 40.

– Hva vil dere gjøre for å få flere inn i høyere utdanning?

– For de som forlater skolen tidlig, har vi implementert anbefalinger om hvordan medlemslandene skal møte problemet. Preventive tiltak, som å følge tett hva som skjer i skolen, og følge opp de ungdommene som viser tendenser til å forlate skolen, og samarbeide med andre offentlige etater knyttet til boliger og sosial velferd.

– Sosial bakgrunn er vel viktig for om folk fullfører skolegangen?

– Ja, skolegang er knyttet til barnets bakgrunn. Kanskje har ikke barnet nok å spise eller gode nok boforhold, ingen steder å gjøre lekser eller at pensumet ikke er godt nok tilrettelagt.

Mot studieavgifter

– I den andre enden av utdanningsløpet, hva skal til for at flere går inn i høyere utdanning?

– Vi må gi unge muligheter til å studere på universiteter eller yrkesskoler. Universitetene må åpnes for flere kategorier av mennesker – for unge mennesker fra mindre privilegerte grupper, for immigranter og for eldre medlemmer av samfunnet. En av våre utfordringer er demografiske endringer. Folk forblir, eller burde forbli, i arbeidslivet lenger og trenger mer utdanning. Voksne som tidligere ikke har hatt mulighet til å ta utdanning, må nå få muligheten.

– Storbritannia har innført studieavgifter i kjølvannet av finanskrisen, og de opplever at antallet søknader fra blant andre de eldre søkerne går ned. Samtidig knyttes studieavgifter til problemene med å rekruttere studenter fra lavinntektsfamilier. Hvordan vil EU takle at medlemsland gjør utdanning dyrere for folk?

– For det første er vi selvsagt for at det ikke skal innføres studieavgifter. Av hensyn til like rettigheter er det klart at vi ønsker at utdanning skal være gratis for alle. Men la oss være realistiske. I disse alvorlige tider føler mange land at de er nødt til å innføre avgifter. Da sier vi at hvis dere må innføre studieavgifter, må dere samtidig ha planer for å støtte de økonomisk underprivilegerte. Vi vil ikke at utdanning skal være en luksus eller et privilegium for de rike. De må tilby stipender, og de må tilby studielån med lav rente. Vi introduserer også et nytt og innovativt opplegg gjennom Erasmus, hvor vi

tilbyr et garantert studielån for studenter som vil ta en mastergrad i utlandet.

Lite innovativ ungdom

– Hvilken rolle spiller utdanning og forskning i Europas deltakelse i den globale konkurransen om makt, økonomi og innflytelse?

– Dette er veldig relevant. Hvis vi vil gjøre Europa økonomisk og vitenskapelig konkurransedyktig, er vi nødt til å skape sterkere synergieffekter i «kunnskapstriangelet» *utdanning, forskning og innovasjon*. Vi må få unge mennesker i Europa til å utvise mer entreprenørskap og bli mer innovative. I Europa forsker vi mye, men de unge er ikke så innovative. De bruker ikke forskningsresultatene til å gå videre fordi de er redde for å mislykkes. Det er ikke som den amerikanske mentaliteten, hvor du kan mislykkes ti ganger uten at det er noe problem, men hvor du lykkes den ellefte.

– Mener du mentaliteten er så ulik mellom USA og Europa?

– Ja. Så i våre skoler og fra tidlig alder må vi virkelig endre tankegangen til våre unge, at de skal prøve! Selv i leken skal de være innovative, og i konkurranser. Og de skal ikke være redde for nederlag. For nederlag er en lærdom på veien mot suksess.

Europas jakt på makt

– Tror du vi ser et skifte i verdensmakten, og tror du Europa kan konkurrere med Asia ved hjelp av forskning og utdanning?

EU-kommissær

- «Regjeringsmedlem» i EU
- Medlem av EU-kommisjonen, som er EUs utøvende organ
- EU-kommisjonen er satt sammen av 27 kommissærer som representerer hvert av medlemslandene

– Det kommer an på investeringene. I fjor implementerte vi vår strategi for Europa 2020, som skal bidra til smart, inkluderende og bærekraftig vekst. Hvis vi tror på det og vi ønsker å lykkes, må vi få det til å fungere. Et av målene for Europa 2020 er at vi skal investere minst tre prosent av bruttonasjonalprodukt på forskning. Utdanning er selvsagt et av de andre målene. Hvis vi gjør dette og vi mener alvor, er jeg sikker på at Europa kan konkurrere som en verdensmakt.

– Men det krever en høy innsats?

– Å, en masse innsats, en masse beslutsomhet og forhåpentligvis en forbedring av den økonomiske og finansielle situasjonen.

TEKST OG FOTO:
AKSEL KJÆR VIDNES

– Velg riktige studier

Utfordringen er ikke bare å gi flere utdanning. Den må også være riktig, mener utenriksminister Jonas Gahr Støre.

– Jeg er opptatt av hvordan man lykkes i å kombinere ungdoms lyst, ungdoms anlegg og samfunnets behov, sa utenriksminister Jonas Gahr Støre da han talte på Kontaktkonferansen.

Støre var bekymret for de utdanningsvalg dagens unge tar i Norge, og understreket behovet for å motivere til riktige valg.

– Vi kan ikke detaljstyre unge mennesker – de tar sine egne valg. Men jeg registrerer at tysk forsvinner i en tid der forutsetningen for å skulle kunne tysk aldri har vært større. Det sier litt om menneskers frie valg, men også noe om at vi voksne i samfunnsposisjoner forteller historien for dårlig. Jeg tror vi gjør en feil i å

fortelle at vi er på tampen av oljealderen. Den teknologien vi bygger nå, vil være en forutsetning for det vi gjør i fremtiden, sa Støre og la til et spørsmål han pleier å stille ungdom:

– Hvorfor utvandret nordmenn på slutten av 1800-tallet? Hvorfor valgte de å reise fra et land som hadde olje og gass og rike forutsetninger for å drive oppdrett av fisk? De utvandret fordi de ikke visste noe av dette. Vi vet veldig lite om hva som skjer om ti og tjue år. Men det vi vet, er at kunnskapsfortellingen ikke er slutt i 2012. Vi står kanskje bare i starten av det vi skal leve av i fremtiden.

– Evnen til å lykkes handler om hvordan samfunnet som helhet organiserer utdanning og kobler det til næringslivet, sier Jonas Gahr Støre.

Lange dager må til

Det er etter at ungene har lagt seg, at du har tid til å dyrke forskerkarrieren.

– Det er klart at det er tøft i perioder, når man driver og kvalifiserer seg til en forskerkarriere samtidig som man har små barn. Jeg husker veldig godt hvordan jeg måtte ta natten til hjelp for å få ting gjort.

Det sier Gerd Bjørhovde, professor i engelsk litteratur ved Universitetet i Tromsø og leder av Komité for kjønnsbalanse i forskning (Kif). Hun kjenner seg godt igjen i bildet som tegnes opp i en ny rapport fra Arbeidsforskningsinstituttet (Afi) om tidsbruk i universitets- og høyskolesektoren.

Et fritt yrke

Her kommer det fram at lange arbeidsdager er regelen for norske forskere. De jobber i snitt 47,6 timer i uka, altså ti timer mer enn avtalefestet arbeidstid på 37,5 timer. Og det er de ekstra timene som er avgjørende for karrieren, tyder tall i undersøkelsen på. Jo flere timer forskerne bruker på jobb, jo mer publiserer de.

– Jeg gikk inn i dette med åpne øyne, og jeg har bestandig vært glad for den frie arbeidstiden vi har som forskere, der du får «lov» til å jobbe i helger og om kveldene, sier Bjørhovde.

Hun ser ikke helt at det finnes noen løsning på de lange arbeidsdagene.

– Forskning er en form for fritt yrke, og jeg blir litt oppgitt når noen vil ha det til at man ikke skal jobbe mer enn et visst antall timer. Men forskningssystemet må selvfølgelig legges til rette for at ikke kvinnene sakker etter. Derfor må man se på hvordan for eksempel kompetanse vurderes, at man ikke blir for opphengt i antall publikasjoner, og at forskerkarrierer sees i et lengre tidsperspektiv.

Også Øyvind Østerud, professor og leder for Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo samt nylig avgått preses i Det Norske Videnskaps-Akademi, understreker at det å være forsker er noe annet enn å ha en «vanlig» jobb.

– Å sette tak på forskningsdelen er komplett umulig, og jeg vil tro det ville vært ganske skadelig for norsk forskning. Men det gjelder å passe på at de andre oppgavene ikke spiser for mye tid.

Machokultur

Statsråd Tora Aasland og Bjarne Hodne i Forskerforbundet har imidlertid ulik styrke på brillene når en del av tallene i rapporten skal leses. For hvor mye tid må forskerne egentlig bruke på alt annet enn å forske?

– Rapporten avkrefter en del myter om forskernes arbeidstid, sa Aasland fornøyd da hun fikk undersøkelsen i hånden.

– Vi ser ubetydelige endringer i tiden de bruker til undervisning og forskning. Samtidig har tiden som brukes på administrasjon, gått vesentlig ned, sa Aasland, selv om hun også kunne konstatere at norske forskere jobber mye

FOTO: JØRN N. PEDERSEN

– Småbarnsperioden må ikke bli avgjørende for forskerkarrieren, sier Gerd Bjørhovde.

– kanskje til og med for mye, etter statsrådens mening. Hun mente det råder en machokultur i akademia, der det går sport i å jobbe mest mulig.

Forskerforbundet mener derimot at Afi-undersøkelsen bekrefter at andre oppgaver enn forskning sluker forskernes normalarbeidsdag.

– Bare 10,66 prosent av normalarbeidsdagen er igjen til forskning når alt annet er trukket fra. Det er ikke nok til å oppfylle forskningsplikten engang, mener Bjarne Hodne, leder av Forskerforbundet.

– Kunne vært verre

Kjønn har vært en viktig parameter i undersøkelsen, og tallene viser – kanskje ikke overraskende – at både omsorg for barn og partners arbeidsdag spiller inn når forskerhverdagen skal gå i hop. Menn uten barn jobber flest timer, mens kvinner med barn jobber færrest. Generelt jobber kvinner færre timer enn menn uavhengig av om de har barn, selv om kvinners arbeidstid i større grad ser ut til å være påvirket av barn. Samtidig viser undersøkelsen at 57 prosent av de mannlige førsteamanuensene med barn i alderen 0 til 10 år har partnere som har en gjennomsnittlig arbeidstid som tilsvarer normalarbeidsdagen. Blant de kvinnelige førsteamanuensene med

barn i samme alder er tilsvarende andel kun 27 prosent. 30 prosent av dem har partnere som jobber over 50 timer i uken, mens dette kun gjelder 7 prosent av de mannlige førsteamanuensene.

Likevel er Gerd Bjørhovde positivt overrasket over det hun har fått med seg av rapporten.

– Mennene jobber i snitt 48 timer, mens kvinnene jobber i snitt 47 timer. Jeg ville trodd forskjellen kunne vært større. Kanskje det har å gjøre med at flere menn nå tar mer ansvar for omsorgsoppgaver?

AV SIRI LINDSTAD

Arbeidstidsundersøkelsen

- Norske forskere jobber i gjennomsnitt 47,6 timer per uke.
- Mannlige forskere jobber i snitt 48 timer, kvinnelige forskere 47 timer.
- Menn uten omsorg for barn jobber mest. Kvinner med omsorg for barn jobber minst.
- Mange forskere er frustrert over manglende sammenhengende tid til forskning.

Presset held fram

Kulturdepartementet tvingar fram færre og større museumseiningar. Nokre få har greidd å stå utanfor – enn så lenge.

– Utgangspunktet var at vi skulle bli ei underavdeling til Maihaugen, og det likte både administrasjonen og museumsstyret dårleg. Difor trekte vi oss frå forhandlingane med Maihaugen, seier Svein Olav Hoff, direktør ved Lillehammer Kunstmuseum. Museet er av dei få som har greidd å stå imot presset frå Kulturdepartementet om å gå inn i ei større museumseining.

– Det er nok framleis krefter i departementet som ønskjer samanslåing, men vi har fått munnleg signal frå statsråden om at Kulturdepartementet ikkje vil forfølge saka, i alle fall ikkje no, seier han.

– Men mange andre museum har protestert høglydt mot samanslåing med andre, utan å vinne fram. Korleis klarte de det?

– Vi argumenterte vel godt for oss. Ein skal ikkje skryte av seg sjølv, men Lillehammer Kunstmuseum er eit veldrive og godt fungerande museum med god økonomi. Så vi klarer oss godt på eiga hand, seier Hoff, som ser på saka som eit avslutta kapittel.

Vart ikkje einige

Også Sørlandets Kunstmuseum, som er kunstmuseum for begge Agder-fylka, har fleire gonger sagt nei til å slå seg saman med Vest-Agder-museet og Agder naturmuseum og botaniske hage.

– Det har vore eit sterkt press frå departementet om å slå musea saman, og styret har difor jobba intenst for å sjå om det var grunnlag for å fusjonere, men det var det ikkje, seier Stein Devik, styreleiar ved Sørlandets Kunstmuseum.

– Kva er grunnen til at museet har greidd å stå utanfor?

– Ein ting er at museet ikkje hadde lyst, men like viktig var det at politikarane i Aust-Agder og Vest-Agder fylke ikkje klarte å finne ut av det med kvarandre. Hadde dei politiske bakkennene på Sørlandet vore einige om å slå saman Sørlandets Kunstmuseum med Vest-Agder-museet, hadde det nok blitt slik, meiner Devik.

Kan bli aktuelt på nytt

Men statssekretær Lubna Jaffery i Kulturdepartementet lovar ingenting.

– Per i dag er ikkje Lillehammer eller Sørlandets Kunstmuseum del av større museumseiningar. Men vi kan ikkje utelukke at det vil skje ting som gjer spørsmålet om konsolidering (sjå faktaboks) aktuelt på nytt, seier Jaffery.

– Kulturdepartementet har likevel ingen planar om å redusere eller fjerne tilskottet til museum som no inngår i det nasjonale museumsnettverket, sjølv om det i ein del tilfelle vil vere ønskeleg at

Lillehammer Kunstmuseum har stått imot presset om samanslåing med Maihaugen.

FOTO: HILDE FAUSKERUD

desse finn vegen inn i større einingar.

Berre eitt museum i fylket

Kulturdepartementet går stadig lenger i å redusere talet på museumseiningar, og i fleire fylke er det snakk om å ende opp med ein stor institusjon. I Aust-Agder fylke ønskjer departementet seg eitt museum i staden for fire, og to av dei er villige til å diskutere samanslåing, nemleg Setesdalsmuseet og Aust-Agder kulturhistoriske senter i Arendal.

– Førebels er vi heilt i starten på ein prosess for å finne om dette kan vere bra for begge partar, seier dagleg leiar Anna Stella Karlsdottir ved Setesdalsmuseet.

– Kjenner de dykk pressa av departementet til å fusjonere?

– Dette må få vere opp til kvart einskild museum. Det er også avhengig av kor stort museet er i utgangspunktet. Musea skal ha ein

viss storleik for å greie å innfri alle oppgåvene vi er pålagde i dag, som til dømes gjenstandsforvaltning, formidling og forskning, seier ho.

– Opplever det som tvang

Også Norsk Teknisk Museum og Norsk Maritimt Museum i Oslo er pålagde av departementet å greie ut om det er grunnlag for konsolidering, fordi Maritimt Museum er i ein vanskeleg driftssituasjon. Ellen Lange, tillitsvald i Forskerforbundet ved Teknisk Museum, fortel at lokallaget

diskuterte samanslåing i desember.

– Då var stemninga klart negativ. Det er vanskeleg å sjå kva vi kan vinne på konsolidering, og det opplevast som om vi blir brukte til å redde Maritimt Museum. Presset frå departementet tyder på at dei viser lite forståing og respekt for institusjonane, seier Lange.

– Tvingar departementet fram ei samanslåing?

– Vi opplever det som tvang, for vi er ikkje spurde.

Generalsekretær Tron Wigeland Nilsen i Museumsforbundet seier mange museum er fusjonerte som følgje av «frivillig tvang».

– Det er greitt av musea får høve til å slå seg saman, men vi er imot tvang. Heile føresetnaden for museumsreforma var at samanslåingane skulle vere frivillige, seier han.

AV JOHANNE LANDSVERK

FOTO: MAGNUS RIDOLA

– Sannsynlegvis blir det behov for fleire konsolideringar, meiner statssekretær Jaffery.

Museumsreforma

- spring ut frå Stortingsmelding nr. 22 (1999-2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*
- museum under Kulturdepartementet blir slått saman til konsoliderte, det vil seie sterke og solide einingar
- konsolideringsprosessen skulle vore gjennomført i 2009, men held fram som aldri før

Høgskolesammenslåing:

Rungende nei til fusjon

82,6 prosent sier nei til høyskolefusjon i en undersøkelse ved Høgskolen i Østfold.

Men det påvirker ikke fusjonsprosessen mellom høyskolene rundt Oslofjorden. Styret ved Høgskolen i Østfold har forsikret Høgskolen i Vestfold og Høgskolen i Buskerud om at utredningen av en fremtidig sammenslåing fortsetter til tross for at motstanden er stor blant de ansatte.

I en undersøkelse gjennomført blant medlemmene av tjenestemannsorganisasjonene ved Høgskolen i Østfold svarer 82,6 prosent nei til fusjon, og 8,9 prosent svarer ja. Spørsmålet er stilt til de 411 fagorganiserte av totalt 500 ansatte ved høyskolen. 293 ansatte svarte på undersøkelsen.

– Dårlig idé

– Dette sier oss at å fusjonere med Høgskolen i Buskerud og Høgskolen i Vestfold er en dårlig idé, mener hovedtillitsvalgt i Forskerforbundets lokallag Marit Eriksen. Hun har lenge vært en tydelig motstander av en fusjon av høyskolene på tvers av Oslofjorden.

– Ledelsen har ikke klart å sannsynliggjøre for de ansatte at det er en god idé, sier hun.

Rektor ved Høgskolen i Østfold Elin Nesje

– Det er ganske vanlig at den type prosesser møter en del motstand, sier rektor Elin Nesje Vestli.

Vestli mener spørsmålet er stilt på et tidspunkt der de ansatte ikke har godt nok grunnlag til å ta stilling til det.

– Foreløpig foreligger ikke det endelige løs-

ningsforslaget som skal ut på høring. Da vil vi se konturene av den nye institusjonen. Denne meningsmålingen er på et veldig følelsesmessig og prinsipielt grunnlag. Den tar ikke stilling til det endelige resultatet som skal presenteres, sier hun.

Snarlig avgjørelse

Nesje Vestli mener Høgskolen i Østfold har alt å tjene på en fusjon. Mest av alt frykter hun at høyskolen skal bli stående alene i en tid der utdanningsinstitusjoner landet over slår seg sammen for å styrke sin posisjon i utdanningsmarkedet.

– I det universitets- og høyskolelandskapet vi ser på Østlandet, med fusjonsarbeid mange steder, ville en situasjon hvor vi skulle stå alene, gjøre oss svært utsatt. Høgskolen i Østfold kan om få år risikere å stå igjen som den aller minste institusjonen på Østlandet, og det står for meg som en svært farlig utvikling, sier Nesje Vestli.

Endelig avgjørelse faller i styremøter på de respektive høyskolene 29. mars. En eventuelt fusjonert høyskole skal være i drift fra 1. januar 2013.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Instituttsektoren:

Tiårets første smell

Instituttsektoren opplever realnedgang i FoU-utgifter for første gang siden 1999.

– Antall årsverk har blitt noen færre de siste årene. Det sier visekonsernsjef i forskningsinstituttet SINTEF Reidar Bye. Han bekrefter inntrykket fra de siste tallene fra Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU). De viser at instituttsektorens totale utgifter til forskning og utvikling (FoU) endte på 10,4 milliarder kroner i 2010. Det er en nominell oppgang på 1,5 prosent fra 2009, men korrigert for lønns- og prisstigning innebærer det en realnedgang på 1,7 prosent.

Mindre fra næringslivet

For SINTEFs del har den økonomiske situasjonen medført reduksjon i staben for å sikre bunnlinja. Ifølge Forskningsrådets årsrapport for forskningsinstituttene økte SINTEF sitt driftsresultat fra 53,2 millioner kroner i 2009 til 79,1 millioner i 2010, til tross for nedgang i inntekter fra næringslivet.

Nedgangen i sektoren har vært størst ved næringsrettede institutter, som opplevde en realnedgang på vel 3 prosent. Statistikken viser en betydelig nedgang i finansiering fra næringslivet

– Nedgangen tyder på tøffe tider for industrien, sier visekonsernsjef i SINTEF Reidar Bye.

på vel 8 prosent, mens finansieringen fra Forskningsrådet og utlandet økte med henholdsvis vel 3 og nær 4 prosent, skriver NIFU.

Mindre å kjempe om

– Vi opplever at det er en klar nedgang over to år etter finanskrisen slo inn i 2008, forteller Reidar Bye.

– Ser vi på andelen inntekter fra industrien, har den gått ned fra 45 prosent i 2008 via 39 i 2009 til 36 prosent i 2010. Det opplever vi som krevende og som et bilde på at det er tøffe tider for industrien. Spesielt den landbaserte industrien og næringslivet har hatt problemer, men i perioden etter finanskrisen har det også vært en tøff periode for olje og gass, sier Bye.

Han ser ingen endring i 2011-tallene eller i umiddelbar fremtid. Med den økonomiske krisen i EU vil det strammes inn på forskningsmidlene, og konkurransen om midlene vil bli stor, mener han.

At 2010 endte opp som det første året med realnedgang i FoU-utgiftene siden 1999, vitner totalt sett om et godt tiår for instituttsektoren, mener seniorrådgiver Bo Sarpebakken ved NIFU.

– Det har vært et solid tiår for sektoren sett under ett, absolutt.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

– Inn i kunnskapstrianglet

Tora Aasland vil ha instituttene inn i politikken for forskning, innovasjon og høyere utdanning. – Instituttene mangler politisk resonans, innvender NIFU-forsker.

Ifølge NIFU-forsker Gunnar Sivertsen har instituttsektoren et grunnleggende problem med å bli inkludert i regjeringens forskningspolitikk, fordi de blir oppfattet som kommersielle aktører – noe de ikke er.

– Instituttene har ikke noen politisk resonans, hverken i partipolitikken eller i mediene, som i stedet konsentrerer seg om institusjoner hvor det finnes studenter, sier Sivertsen. Han mener den kommende stortingsmeldingen om forskning må behandle instituttene grundig.

– Rammebetingelsene for denne sektoren må bli annerledes enn for de kommersielle konsultentselskapene, og jeg mener det vil være riktig med et tiltak som å fordoble andelen basisfinansiering, sier Sivertsen.

Regjeringen kliner til

Regjeringen har lovet en grundig behandling av de frittstående instituttene i den kommende stortingsmeldingen om forskning, som er ventet i 2013. Kunnskapsdepartementet har satt i gang fire forprosjekter: en ekstern evaluering av basisfinansieringsordningen, et særlig tema om regjeringens forskningsbarometer, sammenligning med utlandet samt innlemming i SAK-strategien for samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon i universitets- og høyskolesektoren.

«Jeg er innstilt på at denne forskningsmeldinga skal ta utgangspunkt i det såkalte kunnskapstrianglet, som ser forskning, innovasjon og høyere utdanning i sammenheng. I et slikt bilde er forskningsinstituttene spesielt relevante, da de er spesialister nettopp på forholdet mellom forskning og innovasjon», skriver forskningsminister Tora Aasland i en e-post til Forskerforum.

– Stilt utenfor

Gunnar Jordfald, daglig leder i Forskningsinstituttene fellesarena, hevder at Norge har stilt seg selv utenfor ved å ha svakere incitamenter for forskning i næringslivet enn andre land har.

– Regjeringen er nødt til å foreta seg noe overfor næringslivet når det gjelder forskning. Vi sier at næringslivet vårt er forskjellig fra andre lands, men dette er ingen fullgod forklaring på at norsk næringsliv forsker mye mindre enn i land vi kan sammenligne oss med, sier Jordfald. Han mener Nærings- og handelsdepartementet og Kunnskapsdepartementet må utvide ordninger som SkatteFUNN og Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA).

De enkelte forskernes vilkår for å drive uavhengig og god forskning i instituttsektoren står ikke på listen over hva som skal utredes i forkant av forskningsmeldingen.

– De ansattes vilkår for å bygge opp kompetanse og kunnskap henger nøye sammen

FOTO: NIFU

– Rammebetingelsene må endres for instituttsektoren, sier NIFU-forsker Gunnar Sivertsen.

med nivået på grunnbevilgningene fra staten, sier Kåre H. Skollerud. Han er tillitsvalgt for Forskerforbundet ved Transportøkonomisk institutt (TØI).

– Grunnbevilgningen skal sette instituttsektoren i stand til å opparbeide og vedlikeholde en kunnskapskapital. Dette handler om grunnleggende forskning – slik forskning trengs ikke bare på et universitet, sier Skollerud.

Oppstyking av kunnskapen

Skollerud er bekymret for at den vanskelige økonomien i instituttsektoren skal undergrave virksomheten. Han viser til at den enkelte forsker må registrere arbeidstimer på de enkelte prosjektene og kunne generere verdier hele tiden – i form av rene kroner.

– De største problemene møter de som er ferske i feltet og må bygge kunnskap under det nåværende regimet. Det begynner å vokse fram en motstand i sektoren mot de perversitetene som følger med den økonomiske detaljstyringen, som på sikt virker kontraproduktivt på kunnskapsgrunnlaget, sier Skollerud.

Oppdatert analyse

TØI konkurrerer i høy grad om mindre, tidsavgrensede prosjekter fra departementer og etater, noe som i praksis gir dårligere rammevilkår enn for institutter som har større andel finansiering gjennom Forskningsrådet.

– Mange av de små og uensartede prosjektene

FOTO: AKSEL KJØR VIDNES

Instituttene skal inn i den nasjonale forskningspolitikken, varslar Tora Aasland.

kommer fra departementene, og resultatet blir en oppstyking av kunnskapskapitalen, sier Skollerud. Han mener departementene kunne tjent på å sette noen av sine prosjekter inn i større sammenhenger.

Aasland skriver til Forskerforum at det nye finansieringssystemet for forskningsinstituttene ble innført som et resultat av forskningsmeldingen for 2005.

«Det har også vært sterk oppmerksomhet på forholdet mellom forskningsinstituttene og deres oppdragsgivere. Det er derfor behov for en oppdatert analyse for forskningsinstituttene», skriver hun.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Forskningsmeldingen

Regjeringen har varslet at instituttsektoren skal prioriteres i den nye stortingsmeldingen om forskning i 2013. Ifølge Kunnskapsdepartementet skal dette inngå i kunnskapsgrunnlaget:

- instituttene og forskningsbarometeret
- evaluering av ordningen med basisfinansiering
- sammenligning med instituttsektorer i andre land
- forholdet mellom instituttene og SAK-strategien (samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon i UH-sektoren)

Følger regionale forskningsfond

■ Etter to år er ordningen med regionale forskningsfond i ferd med å bli godt innarbeidet, skriver Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) i en ny rapport. En hovedkonklusjon er at ordningen er godt forankret både regionalt og nasjonalt, og det er utløst en omfattende aktivitet, ifølge forskerne i NIFU. Følgeevalueringen av regionale forskningsfond ble satt i gang i januar 2011 og skal pågå i tre år.

UiA øker kvinneandel

■ Landsgjennomsnittet er 23 prosent kvinnelige professorer. Universitetet i Agder (UiA) nærmer seg – nylig nådde UiA 22,2 prosent. Det skjedde da Ellen Katrine Nyhus ble professor ved Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap, opplyser hjemmesiden til UiA. Andelen kvinnelige professorer ved UiA nærmer seg nivået for ti år siden, før universitetsinnsparingen satte inn. UiA har nå 23 kvinnelige professorer i full stilling.

FLICKR.COM/ECKLIGT

Vil ansette fast på eksterne midler

■ Universitetet i Bergen (UiB) forklarer skyhøye midlertidighetstall med ekstern finansiering, men flere institutter ved UiB vil ansette faste forskere. Instituttleder Jarle Berntsen ved Matematisk institutt skriver i et nyhetsbrev at han vurderer å åpne for å ansette i faste stillinger basert på eksterne inntekter, for å bygge opp sterke forskergrupper. Også Institutt for fysikk og teknologi ved UiB vurderer ansettelse ved bruk av eksterne midler, skriver På Høyden.

Vil ha tilleggspoeng for menn

■ Universitetet i Oslo vurderer å innføre tilleggspoeng og andre rekrutteringstiltak for mannlege søkjarar til medisin, psykologi og odontologi. Av dei som søkte på profesjonsstudiet i psykologi ved UiO våren 2012, var berre 20 prosent menn, og talet går nedover. I dag kan lærestadene favorisere eit kjønn med maksimalt to tilleggspoeng. Ei arbeidsgruppe ved UiO gjer no framlegg om at Kunnskapsdepartementet endrar reglane og opnar opp for fleire tilleggspoeng, skriv Komité for kjønnsbalanse i forskning (Kif) på heimesida si.

Hotellhøgskole i hundre

■ I Stavanger markeres hundreårsjubileet for verdens nest eldste hotellhøgskole. I 1912 tok ti studenter et halvårskurs i Bergen, ved det som først het Norsk Hotelfagskole. Siden har 4000 studenter fullført det som i dag heter Norsk hotellhøgskole og er en del av Universitetet i Stavanger, skriver Stavanger Aftenblad. Skolen ble startet og drevet av reiselivsbransjen fram til 1970-tallet. I dag tilbyr skolen mastergrad i internasjonal reiselivsledelse og doktorgrad i reiseliv.

Lønnsforskjell for lektorer

■ Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT) taper kampen om lektorene, fordi de tjener mye mer i videregående skole. – Dette er et problem. Vi klarer ikke å matche lønningene i videregående, og vi taper lærerkrefter på det, sier Egil Solli, dekan ved Avdeling for lærerutdanning ved HiNT til Trønder-Avisa. En lektor i videregående med 16 års ansiennitet har en minstelønn på 503 600 kroner. Tilsvarende lønn på en høgskole er 464 250 kroner, nesten 40 000 mindre i året. For en lektor med opprykk er forskjellen hele 62 750 kroner, skriver Trønder-Avisa.

Nytt samarbeid med Ukraina

■ Universitetet i Nordland (UiN) har i over tjue år samarbeidet med russiske universiteter om utdanning og studentutveksling. For første gang har UiN også inngått samarbeid med ukrainske universiteter om et nytt felles masterprogram – en såkalt «joint master». 21 av studentene på det nye studiet i bærekraftig bedriftsledelse kommer fra Ukraina, skriver UiN på sin nettside.

Nytt nettsted ved NHH

■ Programutvalget for doktorgradsstudiet ved Norges handelshøgskole (NHH) lanserte nylig et nytt nettsted som et ledd i å styrke rekrutteringen til ph.d.-studiet. – Målgruppen for nettstedet er primært egne master- og bachelorstudenter, men også NHH-alumni og internasjonale studenter er viktige målgrupper, sier dekan for doktorgradsutdanningen Helge Thorbjørnsen. Han sier målet er at studentene skal få kunnskap om ph.d.-programmet ved NHH, som han betegner som en godt bevart hemmelighet.

Kartlegg eiga ph.d.-utdanning

■ Universitetet i Oslo (UiO) er i gang med å kartlegga kva ph.d.-kandidatane meiner om arbeidsdagen, kva som bør bli betre, og korleis dei ser på sjansane til å bli ferdige på normert tid. – Me ynskjer også å vita om kandidatane får den faglege og administrative oppfølginga som dei treng, og om doktorutdanninga vår passar inn i ein stadig meir konkurranseprega, internasjonal forskingsrøyndom, seier prosjektleiar Berit Hyllseth i Forskingsadministrativ afdeling ved UiO til Uniforum.

BJØRN ERIK PEDERSEN

UiO: Nei til bijobb

■ Jusprofessorene Jon Bing og Olav Torvund får nei til å kombinere partnerskap i advokatfirma med stilling ved Universitetet i Oslo (UiO). Ifølge reglementet ved Det juridiske fakultet skal ikke partnerskap eller fast ansettelse i advokat- eller rådgivingselskap godkjennes som sidegjøremål. – Allmennheten skal ha til-
lit til forskningens uavhengighet. Derfor er denne typen bindinger uheldige, sier dekan Hans Petter Graver (bildet). – Når slike muligheter tas bort, blir det mindre attraktivt å jobbe på universitetet, sier Torvund. Han vurderer å søke permisjon fra stillingen ved UiO, alt ifølge Uniforum.

Rekord for studentutveksling

■ I studieåret 2010/2011 dro 1530 norske studenter ut på studie- eller praksisopphold i Europa under Erasmus-programmet. Dette er en økning på hele 13 prosent fra året før og ny rekord. Storbritannia er det viktigste landet for norske Erasmus-studenter, ifølge Mobilitetsrapport 2011, som Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) gir ut. Sett i forhold til studenttallet er det Norges handelshøgskole (NHH) som sender ut flest delstudenter.

Likestillingspris til UiT

■ Kunnskapsdepartementet har gitt Likestillingsprisen for 2011 til Universitetet i Tromsø (UiT). – Likestillingsarbeidet ved Universitetet i Tromsø fremstår som et prestisjeprojekt for ledelsen, der kjønnsbalansen anses som en forutsetning for å lykkes, sa statsråd Tora Aasland ved overrekkelsen. Likestillingsprisen, som er på 2 millioner kroner, skal styrke og motivere universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter i deres likestillingsarbeid.

Åpen tilgang til nord

■ Universitetsbiblioteket ved Universitetet i Tromsø (UiT) lanserer en søketjeneste for forskning om nordområdene. Tjenesten, som er å finne på <http://highnorth.uit.no>, omfatter fritt tilgjengelige forskningsdokumenter fra hele verden. – Vi har tro på at dette vil bli en meget nyttig tjeneste for alle som har interesse av nordområdene, sier universitetsbibliotekar Leif Longva ifølge hjemmesiden til UiT. Han understreker at dette skjer på lovlig vis og ikke er noen piratvirksomhet.

Skal svarteliste juksere

■ Studenter som blir tatt for juks, skal nå bli svartelistet i et nasjonalt utestengningsregister, skriver studentvisa Universitets. Det er IT-avdelingen ved Universitetet i Oslo som på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet (KD) skal lage registeret, for å forhindre at studenter som blir tatt for eksamensjuks, melder seg opp til eksamen ved en annen institusjon. KD har satt av rundt én million kroner til prosjektet, som skal være på plass i løpet av 2012.

Distriktspolitiske høgskolar

Forskarane ved Høgskolen i Lillehammer er provoserte: Er det nokon i dag som meiner at ikkje alle høgskolar skal forske?

AV JOHANNE LANDSVERK FOTO ERIK NORRUD

– Det blir feil å setje opp skilje mellom utdanning og forskning, meiner stortingspolitikar Aksel Hagen og førsteamanuensis Yvonne Fritze ved Høgskolen i Lillehammer, her i lokala til Filmskolen.

– Distriktpolitikk har fått for stor makt over forskingspolitikken, meiner Dag O. Hessen, professor ved Centre for Ecological and Evolutionary Synthesis (CEES) ved UiO.

– Vi har så mange utmerkte undervisningsinstitusjonar, og då bør dei halde fram med å vere undervisningsstader, og ikkje sjå det som ei plikt eller ein automatisk rett å drive med forskning, seier Dag O. Hessen, professor i biologi ved Universitetet i Oslo (UiO).

Stortingspolitikar Aksel Hagen (SV) lèt seg provosere:

– Den som har eit slikt standpunkt i dag, har verkeleg ikkje følgd med i timen. Om ein ikkje skal forske ved høgskolane, kan ein like godt legge ned høgare utdanning, seier Hagen. Han er på besøk på arbeidsplassen sin på Høgskolen i Lillehammer (HiL), der han forska og underviste i samfunnsplanlegging før han vart stortingspolitikar for Oppland. På Storhove står enno det gamle stabburet frå den gong det var landbruksskole her med studentar i fjøset. I 1970 kom distriktshøgskolen hit til Lillehammer. Og i dag har høgskolen som mål å bli universitet i lag med Høgskolen i Gjøvik og Høgskolen i Hedmark.

Må vere forskning i distrikta

Hagen er forskingspolitisk talsmann for SV – og for distrikta.

– Om distrikta skal bli levedyktige og attraktive, må det vere noko høgare utdanning og forskning i distrikta der folk arbeider og bur. I Noreg

skal all høgare utdanning per definisjon vere forskingsbasert, i motsetnad til i Danmark. Det vil seie at dei som underviser ved høgskolane, jamt over sjølve driv med forskingsaktivitet. Nokre

– Forsking bør ikkje utarte til breiddeidrett.

DAG O. HESSEN, professor ved Universitetet i Oslo

har hevda at høgskolane bør halde seg til å drive undervisning på bachelornivå, men då vil vi i realiteten ikkje klare å rekruttere vitskapleg tilsette til distrikta. Og det same gjeld studentane, som ønskjer seg høgare utdanning av god kvalitet, og då må undervisninga vere forskingsbasert.

Han får støtte av Anne-Stine Dolva, som underviser på vernepleieutdanninga ved HiL og forskar på funksjonshemming. I dag blir ho forstyrra i arbeidet.

– No hadde eg endeleg greidd å rydde meg plass for å forske i tre dagar!

– Eg forstår ikkje korleis ein kan drive god og kunnskapsbasert undervisning om vi ikkje også driv med forskning og utviklingsarbeid (FoU). Det handlar først og fremst om å vere oppdatert innanfor faget, men undervisninga blir også meir meningsfylt om ein sjølv kan bidra med eiga forskning. Difor må vi ha tid til forskning og utviklingsarbeid for å ha kvalitet på undervisninga, seier Dolva.

– Målet vårt er å vere ein del av forskarnettverk både nasjonalt og internasjonalt. Som del av internasjonale nettverk sit vi spreidde, men kan likevel ha stor forskningstyngd, seier ho.

HiL er blant dei høgskolane i Noreg som forskar mest.

Liv Johanne Solheim, som er sosiolog og prodekan ved Avdeling for pedagogikk og sosialfag, fortel at det er ulike fagtradisjonar ved HiL i dag.

– Men høgskolen har alltid lege tett opp til universiteta når det gjeld akademisk profil. Heilt sidan opprettinga av distriktshøgskolen har det har vore tradisjon for å legge til rette for forskning, seier ho.

Bakka opp av Stortinget

Svein Kyvik, forskar ved Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning

– Undervisninga blir meir meningsfylt når ein sjølv kan bidra med forskning, meiner Anne-Stine Dolva (t.v.) og Liv Johanne Solheim ved Høgskolen i Lillehammer.

(NIFU), fortel at det opphavleg ikkje var tanken at dei nye distriktshøgskolane som vart oppretta i 1969–70, skulle drive særleg mykje med forskning.

– Men dette endra seg ganske fort, for lærarane ved dei nye høgskolane hadde universitetsutdanning med forskingskompetanse, og dei såg på forskning som ein naturleg del av verksemda. Dei fekk også god oppbakking av Stortinget, som såg at det var viktig for lokale høgskolar å få høve til å drive med forskning, seier Kyvik.

– Distriktshøgskolane vart bygde opp som alternativ til universiteta. Ein del universitetstilsette var nok kritiske, men på grunn av den store studenttilstrøyminga vart dei sett på som avlastning for universiteta.

Kyvik fortel at motstanden ved universiteta mot at forskinga blir spreidd til distrikta, har vore varierende opp gjennom åra.

– Ved høgskolane har det vore ei naturleg utvikling mot meir forskning etter som kompetansen i høgskolane gradvis har auka. Difor er det håplaut å argumentere imot forskning i høgskolane i dag. Ein kan ikkje sitje fast i det same synet som rårde på 1960-talet, meiner han.

– Forsking er ikkje breiddeidrett
Professor Dag O. Hessen er sterkt kritisk til at alle små høgskolemiljø skal forske.

– Forsking må ikkje bli kamuflert distriktspolitikk, seier Hessen, som er forskar ved eitt av sentra for framifrå forskning ved UiO.

– Det er for mykje forskning av låg kvalitet ved

Kva er forskingsbasert undervisning?

I 2001 kom Berit Hyllseth, som var rådgjevar i det tidlegare Norgesnetttrådet, med ein analyse av omgrepet, som kan tolkast på mange ulike måtar:

- at undervisninga skal vere i samsvar med dei nyaste resultata i forskinga
- at undervisninga skal vere knytt til eit forskingsmiljø
- at fast tilsette lærarar skal ha forskingskompetanse
- at undervisninga skal bli utført av aktive forskarar
- at undervisninga skal innebere trening i vitenskapleg arbeid i samarbeid med forskarar

Kjelde: Berit Hyllseth: *Forskningsbasert undervisning*, Norgesnetttrådet rapport, 2001

mange høgskolar i distrikta, noko som kom fram i den siste fagevalueringa av biologisk, medisinsk og helsefagleg forskning, som Forskningsrådet gjennomførte i 2011. Evalueringa var uvanleg krass, særleg mot forskning ved mindre høgskolar, og det er ikkje den første evalueringa som seier at forskinga er for spreidd og har for stor breidd.

Hessen er kritisk til å spreie forskinga til små miljø utover heile landet.

– Forsking bør ikkje utarte til breiddeidrett. Det er eit element av elitetenking i dette, men det er ikkje ein demokratisk rett å delta i OL. Dette er ikkje berre mynta på høgskolane, men også mykje av forskinga ved universiteta.

– Du representerer eit elitemiljø innan forskning, som sikkert kan tenkje seg å få forskingsressursane sjølve?

– Ja, det blir nok lett oppfatta slik, at vi som er innanfor, ønskjer å trekke opp stigen etter oss. Eg meiner sjølv sagt ikkje at vi skal ha forbod mot at høgskolane skal søkje om forskingsmidlar, det blir heilt klart drive god forskning ved mange høgskolar, men dess fleire vi fordeler midlane på, dess mindre forskning blir det jo på kvar.

Hessen meiner distriktspolitikk har for stor makt over norsk forskingspolitikk.

– Det er bra å ha ei stor geografisk spreing av undervisningstilbod, men ein bør ikkje la det

– Sjølv om vi sit spreidde, kan miljøet ha stor forskingstyngd, meiner Liv Johanne Solheim (t.v.) og Anne-Stine Dolva ved Høgskolen i Lillehammer. Dei får støtte frå stortingspolitikar Aksel Hagen.

same gjelde for forskning, seier han.

Aksel Hagen verkar oppgitt, og meiner eit slikt standpunkt er heilt utdatert i dag.

– Det er feil inngang til debatten å setje opp eit skilje mellom utdanning og forskning. Og når ein ser kor lite forskning som trass i alt skjer ved høgskolane i distrikta, blir det noko smått over eit slikt syn. Det er småpengar som forsvinn til høgskolane. Om forskinga i distrikta ikkje er stor, er ho likevel viktig, fordi ho er praksisnær, næringslivsnær og lokalsamfunnsnær. Eg ser ei utvikling der næringslivet stadig meir kjøper forskingstenester, og dette vil føre til at lokalt næringsliv i større grad vil kople seg til forskingsinstitusjonane lokalt.

– Ikkje nok å undervise

Yvonne Fritze har møtt opp for å vise fram lokala til Filmskolen ved HiL, og Hagen blir med. I kulisserverkstaden er det eit kjempestort landskapsmaleri på heile bakveggen – ein perfekt stad for fotografering.

– Det er berre så vidt eg vågar bli fotografert her, eg som har lova at Filmskolen skal få mastergrad snart, seier stortingspolitikaren.

Fritze, som er førsteamanuensis i mediepedagogikk, er opprørt over debatten om forskning i høgskolane.

– Det verkar merkeleg å stille spørsmål ved om høgskolane skal forske, det var jo blant anna difor vi fekk distriktshøgskolar, for å få meir forskning i regionane. Forsking og undervisning

heng nøye saman. Gode undervisarar er også ofte gode forskarar, og ein kan vere meir kritisk til pensum om ein forskar sjølv. Studentane set også pris på at den som underviser, har forska innan feltet, særleg på masternivå. Det er ikkje alltid nok å undervise frå ei bok.

Fritze er dansk, og jobba i ein periode med høgare utdanning i Nordisk ministerråd. Ho viser til at høgskolane i Danmark berre driv med utviklingsbasert utdanning, ikkje med forskingsbasert utdanning som i Noreg.

– Difor er den danske lærarutdanninga heilt ruinert og er ikkje lenger attraktiv for studentane, hevdar ho.

Ho meiner også det blir uinteressant for alle med doktorutdanning å jobbe på ein høgskole som ikkje driv med forskning.

– Ein institusjon med lite forskning rangerer ikkje veldig høgt blant studentar.

Spenning i miljøet

Det er ikkje berre ved HiL ein kan finne tilsette som er overtydde om at undervisninga blir betre ved å drive eiga forskning. Marit Eriksen ved Avdeling for lærarutdanning ved Høgskolen i Østfold er ei av dei.

– Ved å forske får ein betre kompetanse til å setje seg inn i forskingsresultat som ein tek med seg vidare inn i undervisninga. Eg har sett utviklinga her på høgskolen sidan eg byrja i 1992, og ser at vi har vorte betre til å forske, og at kvaliteten på undervisninga har vorte høgare,

uttaler Eriksen, som også sit i hovudstyret til Forskerforbundet.

Ho seier det likevel er ei spenning mellom ulike miljø ved høgskolen.

– Her ved lærarutdanninga jobbar folk med svært ulik bakgrunn. Dei som har lang undervisningserfaring frå skolen, synest ofte undervisninga er viktigast, medan dei med forskarutdanning og meir universitetserfaring er meir opptekne av forskning.

– Er undervisning sett på som mindre viktig?

– Ved lønnsforhandlingane dukkar det gjerne opp meiningsbrytingar om kva som er viktigast: undervisning eller forskning. Men eg er litt lei den polariseringa mellom FoU og undervisning. Desse må gå hand i hand.

Hessen ved UiO er ueinig.

– I den nemnde evalueringa vart det diskutert korleis ein skal tolke forskingsbasert undervisning (sjå faktaboks). Nokre tolkar det tydelegvis slik at alle som driv undervisning, også skal drive forskning. Men dette er ei stor misforståing! Ein kan og skal drive undervisning på bakgrunn av forskingsresultat, men dette er ikkje det same som at alle skal drive eiga forskning, seier han.

– Når forskning har vorte så viktig ved høgskolane, har det samband med at det ligg stor prestisje i å forske og publisere. I tillegg har vi fått ei insentivordning der institusjonane får pengar ut frå kor mykje som blir publisert. Større inntening kan fort bli eit insentiv i seg sjølv. Men slike sekundære omsyn skal ikkje vere drivkraft

– Departementet og regjeringa har fleire gonger prøvd å bremse utviklinga, men kvar gong har dei vorte overkøyrd av Stortinget.

SVEIN KYVIK, forskar ved NIFU

for forskinga. I dag har vi altfor stort press på kvantitet framfor kvalitet. Det blir sannsynlegvis publisert altfor mykje, for publiseringa si skuld. Dette er eit problem i heile academia, ikkje berre ved høgskolane, seier Hessen.

Har vorte like kvarandre

Med høgskolereforma i 1994 fekk universitet og høgskolar ei felles lov, der det vart slått fast at all statleg høgskoleutdanning skulle bygge på det fremste innan forskning.

– Det var ei form for standardisering, der alle høgskolar og universitet også fekk lik stillingsstruktur med førsteamanuensar og professorar med moglegheit for opprykk, seier Kyvik ved NIFU. Han held fram:

– I lovteksten vart det likevel formulert eit skilje mellom kva høgskolar og universitet skulle drive med. Universiteta skulle ha ansvar for grunnforskning og forskarutdanning, medan forskning i høgskolane skulle vere praktisk retta mot profesjonsutdanningane og mot regionale behov. Samtidig som universitet og høgskolar vart meir like kvarandre, førte skiljet til eit spenningsforhold mellom dei to institusjonstypene.

Om forskingsaktiviteten ved høgskolane ikkje

har vore høg, har det likevel vore ein jamn vekst.

– Både departementet og regjeringa har fleire gonger prøvd å bremse denne utviklinga, men kvar gong har dei vorte overkøyrd av Stortinget. Politikarar på lokalt plan har vore opptekne av å drive forskning ut frå behova i regionen og at høgskolane treng å styrke seg på dette feltet. I dag jobbar lokalpolitikarane i enkelte regionar veldig aktivt for at høgskolar skal slå seg saman til universitet, til dømes i Oppland og Hedmark.

Då må vel også forskarane ved HiL ha det regionale in mente?

– Eg vil heller seie at det regionale kjem i tillegg til mykje anna forskning. Men vi blir utfordra på dette. To av fire nye doktorgradsprogram ved det framtidige universitetet skal ha relevans for regionen, fortel Solheim.

– Det nye doktorgradsprogrammet «Innovasjon i tenesteyting i privat og offentlig sektor», som vart godkjent i desember i fjor, er utvikla i eit tverrfagleg miljø med sterk støtte i regionen. Dette var noko dei gamle universiteta ikkje behøvde å tenkje på.

Og stortingspolitikar Hagen stiller villig opp til fotografering framfor stabburet før han går. Han er trass i alt talsmann for distrikta. ■

Ved Høgskolen i Lillehammer er forskingsaktiviteten trappa opp. Målet er å bli universitet innan 2015.

Kva bruker du FoU-tida til?

SOLVEIG FRETHEIM
høgskolelektor i musikk, Høgskolen i Nesna

– Akkurat nå prøver eg å skrive med tanke på publisering av tre ulike forskingsprosjekt om «operaverkstad»

i barnehage og skole, basert på Write an Opera / Creating Opera-metoden. Skrivning blir lett ein salderingspost i kvardagen, når ein må legge vekt på undervisninga. Det er vanskeleg å finne samanhengande tid.

CHRISTINE ØYE
førsteamanuensis i sjukepleiefag, Høgskolen Stord/Haugesund, postdoktor ved Høgskolen i Bergen

– Eg forskar på omsorg og tvang i sjukeheimar og psykiske helseinsti-

tusjonar ved to ulike høgskolar. I tillegg til halv postdoktorstilling i Bergen får eg 25 prosent FoU-tid ved Høgskolen Stord/Haugesund. Så i tre år framover bruker eg 75 prosent av tida mi til forskning! Begge prosjekta har ekstern finansiering.

BENTE HAUG
førstelektor i reiseliv, Høgskolen i Finnmark

– Eg forskar på ulike prosjekt som er relevante for reiseliv og reiselivsnæringa, og skriv for publisering i internasjonale tidsskrift.

Reiselivsutdanninga ved høgskolen har ein lang tradisjon for å drive aktiv forskning. Vi får tildelt FoU-tid ut frå produksjon og publisering i løpet av dei tre siste åra.

Fakta om høgskolar

- 1965: Ottosenutvalet gjorde framlegg om yrkesfaglege høgskolar med korte universitetsstudium i distrikta.
- 1969: Dei tre første distriktshøgskolane vart etablerte.
- 1987: Hernesutvalet gjorde framlegg om sentralisering og samanslåing av høgskolar, la grunnlag for høgskolereforma.
- 1994: høgskolereforma: felles lov for universitet og høgskolar og felles stillingsstruktur, omfattande samanslåing av distriktshøgskolar med andre statlege høgskolar, blant anna lærarskolar og sjukepleie- og ingeniørutdanningar. 98 institusjonar vart reduserte til 26.

TSJEKKIA

Sier nei til studieavgifter

■ 20 av 26 universiteter motsetter seg utkastet til en omfattende universitetsreform og truer med streik, skriver Prague Daily Monitor. Reformen innebærer innføring av studieavgifter fra og med 2013, med et maksbeløp på ca. 3000 norske kroner semesteret. En gjennomsnittlig brutto månedslønn er på ca. 7700 kroner, ifølge det tsjekkiske statistikkbyrået. Universitetene protesterer også mot at professor- og amanuensistitlene ikke lenger skal ha nasjonal gyldighet, men kun skal kunne knyttes til utstedende universitet.

NORDEN

Hindrer utveksling

■ Studentutvekslingen mellom Danmark og Sverige blir hindret av nytt dansk regelverk og økte studieavgifter, skriver University World News. Nye danske regler for lik balansering av studentutveksling krever at svenske studenter må betale for emner de tar i Danmark med mindre like mange danske studenter tar de samme emnene i Sverige. Siden Sverige ikke har et slikt regelverk, stilles det ikke noe slikt krav til danske studenter. Rektor ved Lunds universitet har nå bedt myndighetene i begge land om å løse problemet. Danske myndigheter vil invitere partene til samtale.

STORBRITANNIA

– Omfattende forskningsjuks

■ 13 prosent av britiske forskere sier de har observert forskningsjuks, og 6 prosent innrømmer egen uredelighet. Det kommer frem i en undersøkelse offentliggjort av British Medical Journal. 2700 forskere ble spurt om de hadde sett eller selv utført fabrikkering eller endring av forskningsdata før publisering i fagfellelvurderte vitenskapelige tidsskrifter. Funnene karakteriseres som omfattende og skal bidra til å bedre rutiner for oppdagelse og anmeldelse av forskningsjuks, skriver Times Higher Education.

USA

Mistenker vinjuks

■ En forsker som står bak 26 vitenskapelige artikler i 11 fagfellelvurderte tidsskrifter som viser helsegevinst ved inntak av rødvin, er mistenkt for forskningsjuks, melder the University of Connecticut. Ifølge en gransking av artiklene, som er skrevet av dr. Dipak K. Das, er det funnet 145 tilfeller av fabrikkering og endring av datamateriale. Ifølge The New York Times mener flere forskere innen samme fagfelt at Das' forskning ikke er spesielt sentral, og at konsekvensene er små. Derimot retter de kritikk mot at usentral forskning har mottatt mye støtte over lang tid.

INDIA

Flere studerer

■ Indias innsats for å øke deltakelsen i høyere utdanning begynner å gi resultater. Andelen uteksaminerte skoleelever som innrulleres ved universiteter og høyskoler, har steget fra 12,5 prosent i 2007/2008 til 17,5 prosent i 2009/2010. Målet er langt mer ambisiøst: Innen 2020 ønsker myndighetene i landet at andelen skal stige til 30 prosent av de som fullfører skolegang. 200 nye universiteter og 8000 høyskoler skal være etablert de siste fem årene, men det bidrar også til enorm lærermangel, dårlig infrastruktur og lav utdanningskvalitet, skriver *University World News*.

ECUADOR

Vurderer stenging

■ 26 av landets 68 universiteter risikerer å bli stengt dersom de ikke klarer å snu den økonomiske situasjonen, melder nyhetsbyrået Prensa Latina. Universitetene er under gransking av den ecuadorianske organisasjonen for kontroll av kvalitet i høyere utdanning, Ceaaces. Ceaaces skal blant annet vurdere tilstanden til infrastrukturen, undervisning og læring, og studentrettigheter. De 26 universitetenes 47 000 studenter, som utgjør 8–9 prosent av studentene i Ecuador, skal etter loven ikke rammes. Endelig konklusjon blir fremmet i april.

VERDEN

Universitetene flytter til Asia

■ Mens Midtøsten dominerte før, har Øst-Asia overtatt som hovedmål for internasjonale universiteters ekspansjon, viser en ny rapport fra britiske The Observatory on Borderless Higher Education. Kina er et av de raskest voksende landene for etablering av satellittcampuser. I dag er Kina vertsland for sytten utenlandske universiteter, mot ti universiteter for to år siden. Singapore har atten universiteter, mot tolv i 2009. Totalt skal det være 200 internasjonale satellittuniversiteter som utsteder vitnemål rundt om i verden, mot 160 i 2009 og 82 i 2006.

IRAN

Forskere drept

■ Iran uttrykker raseri overfor Israel og USA etter at en iransk atomforsker ble drept i et attentat i januar. En motorsyklist skal ha festet en magnetisk bombe til forskerens bil i Teheran. I alt tre iranske forskere er drept i liknende hendelser de siste to årene. Ifølge The New York Times melder iranske statlige medier at Israel og USA er mistenkte for å stå bak eksplosjonen. Drapene knyttes til Irans atomprogram og vestlig frykt for at Iran skal produsere atomvåpen. Irans ambasadør i Norge sier til NRK at Iran kun utfører sin lovlige rett til å produsere atomkraft til sivil bruk.

KENYA

Krever doubling av studenttall

■ Statsråd for høyere utdanning i Kenya Margaret Kamar krever at offentlige universiteter skal doble opptaket av studenter i 2012. Målet er å gi plass til de 30 000 kvalifiserte søkerne som ikke har fått innvilget studieplass, innen 2015. Fagforeningen for de vitenskapelig ansatte Uasu motsetter seg kravet av frykt for at det skal ramme utdanningskvaliteten. Statsråden lover imidlertid økte midler for å takle veksten i studenttallet, skriver nyhetstjenesten allAfrica.com.

USA

Eliten satser på nett

■ Flere fremragende utdanningsinstitusjoner tilbyr gratis emner via internett. Sist ut er Massachusetts Institute of Technology (MIT), som skal tilby interaktiv eliteutdanning til massene, skriver Inside Higher Education. Gjennom plattformen MITx skal hvem som helst få muligheten til å jobbe med MITs kursmaterieell og oppnå diplom på gjennomført arbeid. Også ved Stanford, Yale og the University of California, Berkeley, har man gjennomført eksperimenter med nettstudier. I høst tok 23 000 nettstudenter gratis eksamen i emnet kunstig intelligens ved Stanford University, mot 175 betalende studenter på campus.

STORBRITANNIA

Rekordhøye rektorlønninger

■ Universitetsrektorer i Storbritannia har nådd en gjennomsnittslønn på tilsvarende litt i overkant av tre millioner kroner, skriver the Guardian. Det får Sally Hunt, generalsekretæren i fagforeningen the University and College Union, til å se rødt. Hun mener nivået er kritikkverdig i en tid der universitetene er rammet av store budsjettkutt og de ansattes lønner har hatt en realnedgang siden 2009. Hun krever nå at myndighetenes harde linje mot overdrevne lederlønninger også må inkludere universitetene. På toppen av lønningslisten troner rektoren ved the University of Oxford, som tjente nær fire millioner kroner.

USA

Støtter middelklassen

■ The University of California, Berkeley, tilbyr middelklassefamilier hjelp til å betale økte studieavgifter, skriver bloomberg.com. Støtten skal gå til familier med brutto årlig inntekt tilsvarende 476 000 til 833 000 kroner. Denne gruppen er hardt rammet av økte utgifter, men omfattes i liten grad av andre støtteprogrammer. Det nye programmet skal medføre at familienes utgifter til barnas studieavgifter, bøker, kost og losji maksimalt kan utgjøre 15 prosent av familiens samlede inntekter. Studieavgiftene har fra 2007 steget med 76 prosent, og statlige tilskudd til universitetet er kuttet med 28 prosent i samme periode.

USA

– Får for lite penger

■ De historisk sett afrikanskamerikanskdominerte utdanningsinstitusjonene i delstaten Maryland går til rettssak for å kreve økt støtte, melder The Washington Post. Frem til 50-tallet var svartestengt fra en rekke institusjoner, og segregeringen fortsatte til langt ut på 70-tallet. Ledelsen ved de universitetene som tradisjonelt var svarte, mener den historiske økonomiske forskjellsbehandlingen gjør at de fortsatt ikke kan konkurrere med de tradisjonelt hvite universitetene i delstaten. Til tross for at delstaten forpliktet seg til å heve nivået ved institusjonene i 2000, har forskjellsbehandlingen fortsatt, hevder saksøkerne.

HELLAS

Truer med å stenge universiteter

■ Et femtital universiteter og høyskoler kan miste all finansiering om de ikke avholder valg til sine nye styrer, skriver University World News. Det greske utdanningsdepartementet stiller ultimatumet etter at en ny lov endrer styreformen ved universitetene fra akademiske kollegier til styrer som inkluderer eksterne representanter. Universitetene ønsker å opprettholde dagens styreform og frykter at endringen fører til snikprivatisering. Fristen for å opprette nye styrer gikk ut 15. januar, men kun to av seksti institusjoner har fullført prosessen.

DEI GAMLE FJELL ER ALDRI EINS Å SJÅ.

SKRIVE I STEIN

HENRIK SVENSEN¹ I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL
FOTO: ERIK NORRUD

Om boka *Bergtatt*² hadde vore ein bergart, ville ho ha vore eit konglomerat: ein miks av geologi, fjellets idéhistorie og personlege anekdotar om Henrik Svensens forsøk på å bli ein fjellmann, alt i eit enkelt, tilgjengeleg språk. Uvant kost frå ein utøvar av nøktern naturvitskap, dette.

– Eg har vel ein formidlingstrong i meg, seier Svensen.

– Eg ville skrive for eit breitt publikum, ikkje lage ei faktabok, men noko som kan *lesast*, utan diagram og figurar. Naturvitskaplege fagartiklar har veldig strenge reglar for korleis ein må skrive, reglar for metodediskusjon og overskrifter. Du kan ikkje skrive «eg» eingong.

Det er eit *eg* i *Bergtatt*, men det skuggar ikkje for fjella. Boka er lett å lese, men var neppe lett å skrive. Innhaldet røper eit betydeleg lesearbeid. Svensen sveiper innom fjell i religionane, fjell i nasjonalromantikken, fjell i filosofi og fantasi, fjellklatrarar og fjellturistar. Og her er kolossale drama i sakte rørsle: India brasar inn i Eurasia og driv Himalaya til himmels, andre fjellkjeder blir kverna til sand av vind og vør og forsvinn.

– Å skrive ei slik bok er som å ta ein doktorgrad. Eg dreiv med research i fire–fem år. Fjell er så mykje meir enn geologi. Det er kultur, det er historie, vandring i Jotunheimen, gamle postkort. Alt dette hadde eg lyst til å ha med. I tillegg kom forsøket mitt på å bli fjellmann. Eg lukkast ikkje heilt med det, da.

Det meste av *Bergtatt* ligg langt frå det Svensen jobbar med til dagleg. Han studerer grunnleggjande bestanddelar, samlar og tolkar steinprøver og leiter etter spor frå fortida.

– Nett no jobbar eg med samanhengar mellom vulkanaktivitet, klimaendringar og masseutrydding av artar i historia. I dag såg eg til dømes på steinprøver frå Sibir, der det var ei stor vulkanhending for 250 millionar år sidan. Omtrent samtidig forsvann 95 prosent av livet på jorda, ingen veit heilt kvifor. Så eg prøver å finne ut av nokre store samanhengar.

Dette arbeidet er i slekt med den første populærvitskaplege boka til Svensen, *Enden er nær* frå 2006. Men der var det store soger, kvardagen hans er meir partikulær.

– Så utruleg mykje av vitskapen i lange periodar dreidde seg om å forstå fjella.

– Eg studerer detaljar i mikroskopet, gjer kjemiske analysar og spekulerer på atmosfærekjemiske endringar i fortida. Det er på detaljnivået. Men noko av det mest spennande i faget er korleis små detaljar kan gje svar på store spørsmål, seier Svensen.

– William Blake skreiv om «å sjå verda i eit sandkorn».³

– Det er noko i det. Det er òg noko av det eg likar med å skrive meir populærvitskapleg: Du kan famne om veldig mykje, og samtidig behalde noko av detaljrikdommen. Det gjeld ikkje berre vitskaplege detaljar, det kan òg vere det fargeskjæret du ser i ei fjellside.

Overraskande mykje av *Bergtatt* – første halvdel av boka – kan oppsummerast som ei fjellets idéhistorie. Det er ikkje tilfeldig.

– Da eg var ferdig med doktorgraden i geologi, studerte eg idéhistorie i eit par år. Eg hadde lyst til å ta ein mastergrad òg, men ein kan ikkje gjere alt

ein har lyst til, seier Svensen.

Den historiske gjennomgangen i *Bergtatt* syner òg korleis utforskinga av fjella er tett samanfiltra med anna vitskaphistorie. Geologien har i tidlegare tider vore eit langt meir sentralt fagfelt enn i dag.

– Eg vart overraska da eg oppdaga at så utruleg mykje av vitskapen i lange periodar dreidde seg om å forstå fjella. Det finst ein enorm litteratur frå 1700- og 1800-talet med forsøk på å forklare fjell, geologi og landskap. Og det fanst eit mykje større spekter av forklaringar enn i dag, ting som no verkar ganske pussige, men som like fullt er interessante.

– Det var rom for kreativiteten.

– Absolutt. Noko av det eg likar best i mi eiga forskning, er å ta tak i dei store forteljingane, til dømes historia om masseutryddingane – eit tema der ein enno veit lite. Det er framleis rom for ganske vidløftige idear.

– Ein kan lure på korleis vitskapen ville ha utvikla seg om verda var flat. Avvik og kontrastar stiller spørsmål til mennesket, det monotone krev ikkje forklaring på same vis.

– Godt poeng. Ein treng kontrastar for å stille nye spørsmål. Samtidig er det jo noko med monotonien som somme blir inspirerte av. Somme

1: Henrik Svensen er fødd i Fredrikstad i 1970. Han tok doktorgraden i geologi ved UiO i 2000. Svensen er seniorforskar ved Senter for geologiske prosessars fysikk ved UiO, og arbeider for tida med spørsmål kring vulkanar og masseutryddingar av artar.

2: Heile tittelen er *Bergtatt*. *Fjellenes historie og fascinasjonen for det opphøyde*. Boka kom ut på Aschehoug i fjor haust. Same forlag gav ut den første populærvitskaplege boka til Svensen, *Enden er nær*, i 2006.

3: Blake-diktet «Auguries of Innocence» opnar slik:
*To see a World in a Grain of Sand
And a Heaven in a Wild Flower,
Hold Infinity in the palm of your hand
And Eternity in an hour.*

får idear av å sitje og sjå på havet, det er nokså flatt og monotont. Men der har du jo havdjupe og alt det ein ikkje ser der. Idear frå geologien har sett store avtrykk i annan vitskap. I boka er Svensen innom Charles Darwin, som var vel så mykje geolog som biolog på jordomseglinga si med HMS «Beagle». Han fekk viktig inspirasjon frå geologen sir Charles Lyell, som hevda at jordskorpa har gått gjennom ei gradvis utvikling. Da kunne vel artane endre seg òg, innsåg Darwin.

– Jorda er gammal, og det meste skjer sakte. Det gjeld evolusjonen òg. Samtidig kjem iblant store geologiske endringar veldig fort, med skred eller jordskjelv som endrar landskapet. Ting som tilsynelatande alltid har vore der, er i konstant endring. Og av og til kan vi sjå det skje, seier Svensen.

Bergtatt syner geologien som ein saktegåande vitskap, som har brukt lang tid på å kome fram til nokolunde sikker kunnskap om sjølv grunnleggjande ting. Forståinga av platetektonikken, at jordskorpa er sett saman av separate plater som rører seg innbyrdes, vart til dømes ikkje etablert kunnskap før på 1970-talet.

– Det er forbløffande kort tid sidan ein hadde heilt andre idear om korleis jorda verka. Folk har spekulert på desse tinga i hundrevis av år, men først dei siste tiåra har vi fått ein overordna modell som kan forklare nesten alle observasjonane. Gjennom tida har det vore mange forsøk på å presse observasjonar inn i feil teoretiske rammeverk.

– *Kvifor tok det så lang tid før platetektonikken vart etablert som forklaring?*

– Eg trur det var fordi ein ikkje hadde undersøkt planeten godt nok. 70 prosent av jordoverflata er dekt av hav, og geologien i havbotnen var lenge nesten ikkje studert. Men framleis er det veldig mykje av jorda som er dårleg geologisk kartlagt og forstått – ikkje berre på havbotnen, men òg i fjella.

Ei av overraskingane i *Bergtatt* er kor usikker fagkunnskapen er om noko så velkjent som dei *norske* fjella. Til dømes kor gamle dei er. Spennet er avindig stort: Kanskje er fjellheimen vår 400 millionar år gammal, kanskje steig fjella opp først for 30–40 millionar år sidan.

– I dei fleste bøkene som er skrivne om fjella i Noreg, er det gjerne eit lite kapittel om geologi med fasiten: Fjella er så og så gamle, punktum. Men det er så mykje vi ikkje veit om dette.

– *Når uvisse på høgste faglege nivå er så stor, må det vere mykje tvilsamt i vanleg fjelllitteratur?*

– Det treng ikkje vere så mykje som er direkte feil, men ein omgår gjerne det som er usikkert. Det har vore vanskeleg i alle år å svare på kor gamle fjella i Noreg er. Men dette har det ikkje vore så mykje merksemd kring. Så kom det nokre danske geologar og lanserte heilt andre forklaringar enn dei vanlege for nokre år sidan. Det skapte mykje oppstyr blant norske geologar.⁴

– *At danskar skulle meine noko om dette, er jo sterkt provoserande.*

– Det har vore vanskeleg i alle år å svare på kor gamle fjella i Noreg er.

– Det er klart. Fordelen er at arbeidet deira utløyste prosjekt der norske geologar måtte setje sine eigne idear på prøve. Denne uvisse var det viktig for meg å få fram i boka. Og så har du dette med fjellkjeda, da.

«Dette med fjellkjeda» er den andre store overraskinga i boka til Svensen: Noreg har ei 2500 kilometer lang fjellkjede, ei av verdas lengste, ho strekkjer seg som ei ryggrad gjennom nesten heile landet, frå heiane i Vest-Agder til Tana i Finnmark. Men dette er få ikkje-geologar klare over, og ingen har gjeve fjellkjeda noko offisielt namn.⁵

– Når eg seier at den norske fjellkjeda ikkje har noko namn, skjønner dei færreste kva eg meiner, seier Henrik Svensen. Han vil bøte på denne mangelen og har foreslått ein namnekonkurranse for å få døypt den norske fjellkjeda.

– Eg har fått veldig god respons på dette. Turistforeininga er veldig interessert, og Norsk Geologisk Forening har sett hjula i sving for å gjere noko med saka. Eg trur at det kan kome ein nasjonal namnekonkurranse i løpet av eit år eller to.

I *Bergtatt* skriv Svensen om «det geologiske blikket»: Ein geolog kan sjå drama og dynamikk i fortida når han reiser gjennom eit landskap der andre berre ser stein.

– *Eg lika den tanken. Kva ser du etter når du lèt blikket gli over eit landskap?*

– Det er litt vanskeleg å forklare, for det er i så stor grad undermedvitet som styrer det. Men om det til dømes er sedimentære bergartar, som her i Oslo, ser eg kanskje gammal havbotn i laga med forsteina leire i ei vegskjering. Om eg ser ut over Oslo-området frå taket av Fysikkbyggingen, ser eg dei store åsane som har vore vulkanar. Eg ser Kolsås og Skaugum, dei gamle lavaplatåa. Eller eg ser ut over fjorden med store forkastingar og spora etter istida. Ved å kaste eit blikk over landskapet kan eg sjå mykje av det som har skjedd her dei siste 500 millionar åra.

– *Ein fin ting å kunne.*

– Det er det. Samtidig er det så mykje eg ikkje veit. I vegskjeringane kan eg òg sjå ting som eg ikkje aner kva er for noko – bergartar eg ikkje kjenner att, eller strukturar eg ikkje veit kva er. Men med veksande kunnskap ser ein meir. I går fekk eg eit par geologiske kart frå NGU over delar av Buskerud. Karta dekkjer område nær der eg bur, og dei gjer det mogleg for meg å sjå ting som eg ikkje har sett før.

– *Kunnskapen vår styrer kva vi ser. Men om kunnskapen er feil, legg han falske føringar. Mange sentrale geologiske teoriar har vorte forkasta.*

– Ja, geologiens måte å tileigne seg kunnskap på er veldig nær hermeneutikken. Ein må heile tida gå rundar og teste ut idear. Du ser på landskapet og steinen, går heim og les deg opp, går ut igjen og får nye oppfatningar om korleis verda heng saman. Det er eit kontinuerleg samspel mellom observasjonar, tolkingar, teoriar og idear.

– *Er verdsbiletet til geologane prega av faget? Blir ein kynisk overfor små endringar som skjer i løpet av hundreår eller tusenår, når ein arbeider med*

4: I 2007 hevda den danske geologen Søren B. Nielsen at dagens norske fjell er restar av den forsvunne kaledonske fjellkjeda, og i så fall er mykje eldre enn ein har trudd. Debatten vart amper. I det danske tidsskriftet *GeologiskNyt* kom innlegg med titlar som «Norges fjell – det skråpelige luft-slott», skriv Svensen.

5: Den svenske geografen Erik Ljungner foreslo namnet «Skandes» på 1940-talet, utan å få særleg gjennomslag.

prosesser som går over hundrevis av millioner år?

– Det kan hende. Og forholdet som geologane har til tida, har andre konsekvensar òg. Geologane var lenge ganske avventande da det vart snakk om menneskeskapte klimaendringar. Perspektivet deira var prega av alt som har skjedd før i jordas historie. Det har vore veldig varmt før, det har vore istider før. I tillegg jobbar veldig mange geologar i oljeselskap, og slikt kan òg prege utsynet.

– *Ja, geologane har vore godt representerte blant dei såkalla klimaskeptikarane. Men er dette i endring?*

– Eg trur det har endra seg ganske mykje. For ti år sidan var det vanlegare å møte geologar som sa at alt har jo skjedd før, så klimaendringar er ikkje noko å bry seg om. Men det kjem nye folk inn i faget som er opplærde i eit paradigme der menneske faktisk kan endre klimaet.

Henrik Svensen er ein av svært få norske naturvitarar som skriv populærvitenskapleg.⁶

– *Det er ikkje meritterande for deg som forskar, dette strevet?*

– Nei, det er ikkje det. Men eg er veldig glad i å skrive, og dette er noko eg driv med på fritida. Eg har produsert nok fagartiklar, så eg ofrar ikkje den vitskaplege karrieren for dette.

– *På kva måtar er forfattarambisjonane like eller ulike forskarambisjonane?*

– Sett på spissen: I baa tilfelle er det verdsherredøme eg er ute etter.

Eg vil at fagartiklane mine skal bli brukte av andre. Eg ønskjer ikkje at kunnskapen eg finn, skal gå i gløymeboka. Det er noko av det same med bøkene: Eg vil at dei skal lesast, at offentlegheita skal ta tak i dei. Og eg vil gjerne gje ei leseoppleving. Eg hadde litterære ambisjonar med *Bergtatt*, samtidig som det er kunnskap der som eg vil ha ut, seier Svensen.

– *Bergtatt gav meg ei kjensle av at du har ein romantisk lengt etter tider da naturvitenskap, litteratur og kunst hang tettare saman.?*

– Kanskje det. Eg kan sakne koplingane mellom forskarar, kunstnarar og forfattarar. Eg veit ikkje heilt om dette spelar noka rolle for forskinga mi. Men det eg har lese under arbeidet med *Bergtatt*, er med meg vidare. Eg er langt meir medviten om historia til jorda enn før, seier Svensen.

– Lesinga har gjort noko med meg, det er der når eg ser på landskapet. Og eg har fått idear som både kan bli til nye bøker eller forskingsprosjekt. Det er spennande å arbeide slik. Når du byrjar å grave deg ned i noko, veit du ikkje kor du endar opp. ■

Per Anders Todal er frilansar i Forskerforum og fast journalist i Dag og Tid.

6: I bloggen sin på forskning.no har Henrik Svensen talt opp norske utgjevingar i kategorien «litterær sakprosa med naturvitenskapelig innhold» dei to siste åra. Resultat: to bøker i 2010, fire i 2011.

I boka *Bergtatt* skildrar Henrik Svensen mellom anna dei mislukka forsøka sine på å bli fjellklatrar. Fjellet på toppen av Fysikkbygningen ved UiO var derimot ei overkomeleg utfordring.

Et av verdens beste eksempler på den nye typen langrennsløpere, sprinteren Ola Vigen Hattestad. (Foto: Scanpix)

PROSJEKT: Physiological & biomechanical determinations of performance in modern elite skiing. INSTITUSJON: Norges idrettshøgskole (NIH). FAGRETNING: idrettsvitenskap. FINANSIERING: doktorgradsstipend, NIH. PUBLISERINGSFORM: artikler, avhandling. MATERIALE: eliteutøvere i langrenn. UUNNVÆRLIG VERKTØY: rulleskitredemølle. NY KUNNSKAP: Anaerob kapasitet (musklenes energifrigjøring uten tilgang til oksygen) er en viktig faktor i moderne langrenn og da spesielt i sprintlangrenn.

HVEM: Thomas Losnegard, stipendiat ved Idrettshøgskolen

HVA: studerer hva som bestemmer prestasjonen i langrenn

HVORDAN: tester energiforbruk hos norske utøvere på elitenivå

AV SIRI LINDSTAD

Jakter én prosent forbedring

Langrennsløpere er ikke hva de var. Bjørn Dæhlie er riktignok fortsatt tidenes mestvinnende vinterolympier. Men stipendiat Thomas Losnegard tviler på at Dæhlie hadde hatt en sjanse om han hadde stilt til start på de nye sprintdistansene som har utviklet seg.

– Om du ser på Ola Vigen Hattestad, verdensmester i sprint, er han en helt annen type løper enn hva Dæhlie var. Han kan ikke gå fort på lengre distanser, men er veldig god på korte. Sprinterne er ofte tyngre og lengre samt har høyere BMI. Bjørn Dæhlie hadde en mye bedre kondisjon enn det Vigen Hattestad har, men på langt nær evnen til å skape så stor fart over to–tre minutter. Dæhlie hadde med andre ord en helt annen type utholdenhet enn Vigen Hattestad har.

Kortere og kortere

Inntil nylig var det bare distansene 10–50 km som gjaldt for mannlige skiløpere. Skirenn innebar å se langrennsløperne legge av sted til skogs for så å dukke opp i tv-bildet nå og da, eller suse forbi det bålblendende publikummet langsmed løypa. I dag rekker man knapt å si grillpølse før løpet er kjørt, i alle fall når det sprintes.

Men det heter jo altså *langrenn*. Er det ikke da ganske tåpelig at løperne bare skal gå kortere og kortere?

– Jo, for så vidt. En del av de nye øvelsene er da også utviklet for å passe tv-publikummet. Samtidig har du i dag som langrennsløper større valgmuligheter enn for tjue år siden. Man spesialiserte seg mer, og dermed kan flere typer løpere hevde seg.

Skanner hele kroppen

Men hva gjør hvilke løpere gode, bortsett fra villvilje, et uendelig antall treningstimer og et solid støtteapparat?

Det er det Losnegard forsøker å finne mer ut av i sitt doktorgradsprosjekt.

Spesielt er han interessert i å finne ut hva som skjer i musklene til utøverne. Såkalt elektromyografi (EMG) har vært den vanligste metoden innen idrettsforskningen. Der måler du aktiviteten i muskulaturen ved hjelp av sensorer som festes på huden.

– Som de første har vi imidlertid her tatt i bruk PET-skanning under en helkroppsbegivelse

som langrenn, en metode som ofte brukes for å identifisere kreft. Kreftceller har nemlig en veldig stor energiomsetning. Om man injiserer et stoff i kroppen og deretter putter personen inn i en skanner, vil de cellene med størst energiomsetning lyse opp på skjermbildet, og dermed finner man kreftcellene.

Med PET-skanneren kan forskerne få et bilde

– De beste langrennsløperne har over dobbelt så god kondisjon som en vanlig mann i gata, sier langrennsforsker Thomas Losnegard. (Foto: Anne Elisabeth Næss)

– Hvorfor er noen i form når de skal, og andre ikke? Det er sånt som er ekstremt vanskelig å forske på, sier Thomas Losnegard, her med studenter fra Norges idrettshøgskole. (Foto: Anne Elisabeth Næss)

av hele kroppen, og dessuten studere muskler som ligger dypere i kroppen, ikke bare i utvalgte deler av den. Losnegard og kollegaene bruker metoden for å se hvilke muskler som har vært mest aktive under en langrennsteknikk.

– Gjennom et kateter i armen på utøveren injiserer vi et slags «luresukker». Utøveren staker så i et stakeapparat en viss tid, for deretter å legges i en skanner i to timer. Mens den går fram og tilbake, får vi et veldig detaljert bilde av hele forsøkspersonens kropp og kan se hvor i kroppen sukkeret har blitt tatt opp, altså hvilke muskler som har jobbet mest.

Når vi vet det, blir det lettere å finne riktig form for eksempel styrketrening, men også om man bruker de samme musklene om man trener rolig kontra hardt. Dette er viktig informasjon når vi ønsker å trene mest mulig spesifikt på det vi skal bli gode på.

Danser og padler

Og spesifikk trening må til, blant annet for å kunne stake så mye som utøverne gjør nå. I dag

finnes det løpere som staker seg gjennom hele Vasaloppet – ni mil!

– Under staking står du med skiene rett fram i løypa, og så bruker du overkroppen. Men jo fortere du staker, jo mer bruker du beina, viser det seg. For skal du skape kraft, må du bøye beina og reise deg opp. Det er det kanskje ikke så mange som tenker over. Skal du først stake under trening, kan det derfor lønne seg å trene litt tøffere og hurtigere, for da trener du musklene i beina bedre enn om du staker sakte.

Doktorgradsprosjektet tar også for seg noe litt annet, nemlig teknikkvalg i skøyting.

– Ettersom løperne befinner seg i en motbakke omtrent halvparten av tiden, blir det viktig å se hvilken skøyteknikk som gir minst energiforbruk. Vi skiller først og fremst mellom såkalt dobbeldans og padling. Om du så på Tour de Ski, ville du se at det varierte hva løperne valgte å bruke. Det dreier seg om ulike måter å sette stavene på, enkelt sagt: På dobbeldans tar man ett stavgang for hvert skøy, mens på padling tar man bare ett stavgang på annethvert skøy. Og siden vi ser at løperne velger forskjellig teknikk under samme forhold, tenkte vi at ok, da lager vi et prosjekt der vi forsøker å finne ut hva de bør velge.

Ulike gir

Oksygenopptak er et viktig stikkord. Det er et mål for kroppens evne til å ta opp oksygen i løpet av en viss tidsperiode og kan brukes som indikator på utholdenhetsnivået – kondisjonen – og hvor mye energi løpere bruker på å forflytte seg over en gitt distanse eller tid.

I testen lar de utøverne gå på rulleskitredemølle, koblet til et apparat som måler oksygenopptaket, der både padling og dobbeldans blir testet.

– Vi er ute etter å få vite om det er noen forskjell i hvor mye energi løperen bruker avhengig av teknikk.

– Og er det det?

– Nei.

– Nei ...?

– Nei, i gjennomsnitt ser vi ingen forskjell mellom teknikkene, noe som er litt motstridende i forhold til hva tidligere studier har vist. Grunnen er trolig at vi ikke forsker på mosjonister, som nok helt klart burde ha brukt padling. Eliteløpere er derimot så gjennomtrente i alle teknikker at der spiller det ingen rolle. Tvert imot er det bare bra at de veksler mellom ulike teknikker, for da bruker de ulike muskler.

– Men hva avgjør da hvilken teknikk de bruker?

– Teknikk er ofte veldig individuelt. Men løperne planlegger både i forkant av og underveis i løpet hvilke teknikker de skal bruke hvor. Hastighet er en viktig faktor. Vi sier at det finnes ulike gir i langrenn. Jo fortere det går, jo tyngre gir bruker du. Og jo fortere det går, jo mer hensiktsmessig er nok dobbeldansteknikken. Går det middels fort, kan man veksle, og er farten lav, vil sannsynligvis padling være den beste teknikken.

I Tour de Ski valgte alle padling i den såkalte Monsterbakken, ettersom farten der var veldig lav. På det bratteste måtte de til og med bruke den sakteste teknikken: «glidende fiskebein».

Byttehandel

Men hvordan får man en eliteløper med ambisiøst treningsregime og mange reisedager til å gidde å legge seg i en PET-skanner i to timer?

– Å få utøverne til å gjøre det vi vil, er kanskje den største utfordringen ved hele doktorgraden. Så vi inngår en byttehandel. Vi tilbyr tester som de er interessert i, i bytte mot at vi kan kjøre ett til to prosjekter per år der vi bruker dem som forsøkspersoner. På den måten sikrer vi at løperne er motiverte for testingen, og ikke minst at de behersker for eksempel tredemøllene våre godt.

For nei, det hadde ikke blitt det samme å hanke inn en alminnelig Birken-entusiast.

– Mye idrettsforskning handler om mosjonister og vanlig godt trente personer. I doktorgradsprosjektet mitt er det eliteløperne det handler om, norske utøvere som er helt i verdenstoppen. Eventuelle forbedringer her vil være helt forskjellige fra de man ser hos mosjonister. Blir de én prosent bedre, er det kjempebra!

Jevn interesse

Langrenn har evnet å fornye seg i tide, mener Losnegard, og dermed har interessen for sporten holdt seg.

– Men dette er ingen stor sport på verdensbasis, og det er få utøvere sammenlignet med for eksempel friidrett. Derfor er det grenser for hvor spesialisert idretten kan bli. På den andre siden var det løpere fra fem ulike land og to kontinenter som i år inntok de fem øverste plassene i Tour de Ski på herresiden. Hadde man fått med USA i større grad, ville nok det økt interessen ytterligere.

Senter for trening og prestasjon

- studerer planlegging og gjennomføring av aktivitet innen toppidrett, barneidrett, ungdomsidrett og mosjonsidrett
- fagområdene er coaching, treningslære og bevegelseslære
- driver forskning innen mange idretter og aktiviteter, med hovedfokus på fotball og ski
- tolv ansatte, hvorav tre stipendiater

Finnmark, 1909

Bildet viser en familiegruppe i samisk drakt, oppstilt foran en gamme ved Adamsfjordfossen, Lebesby i Finnmark. Bildet er en del av en serie fra en forskningsreise i Øst-Finnmark i 1909. Fotografen er botaniker Hanna Marie Resvoll-Holmsen (1873–1943). Ifølge den knappe følgeteksten hos Digitalt Museum er «piken t.h. antakelig Valborg» (etternavn er ikke oppgitt), mens vi ser hesjer til venstre.

Resvoll-Holmsen var født i Vågå og dosent i plantegeografi ved Universitetet i Oslo 1921–38. Hun var en pioner i naturvernsaker og utgav en rekke arbeider om norsk plantegeografi. Hanna Marie og søsteren Thekla var de første kvinnelige botanikerne som fikk arbeid som universitetslærere. Hun var en dyktig amatørfotograf og av de tidligste naturforskere som tok i bruk fargefotografering i Norge.

Kilder: Store norske leksikon, Digitalt Museum. Norsk Folkemuseum har leid ut bildet til Forskerforum. Flere bilder av Resvoll-Holmsen er å finne på digitaltmuseum.no.

Professorenes århundre

Depresjonene herjet. Tiden strakk ikke til. Men én ting hadde professorene på 1800-tallet: prestisje.

Å være professor på 1800-tallet var å være veldig mye mer enn bare universitetsansatt.

– Jeg vil vel ikke si at professorene dominerte politikken, men det er ikke så langt unna. En periode var for eksempel tre av Oslo-benkens fire stortingsrepresentanter professorer ved universitetet, forteller Jan Eivind Myhre. Han er professor i historie og har skrevet om disse «kunnskapsbærerne», professorene, i historieverket som Universitetet i Oslo nylig ga ut i forbindelse med 200-årsjubileet.

Professorene var også sentrale i de tidlige avisene, de var framtredende i organisasjonslivet, og mange var forfattere. De var kort sagt overalt. Men det kostet.

– De fleste av 1800-tallets 161 professorer ble jo gamle, så det var ikke det. Men det påfallende er at så å si alle led av dårlig psykisk helse.

Administrative åk

Kanskje var det ikke så rart at man til tider ble tung til sinns, fikk «nerver» og skrev lange brev om sin «melankoli». For når den nye nasjonen skulle bygges etter 1814, hvilte et stort ansvar på disse fremste mennenes skuldre.

– Embetsmennene styrte det norske samfunnet på 1800-tallet, og det var professorene som utdannet embetsmennene. Samtidig var også professorene selv aktive samfunnsborgere i hele dette århundret.

Men det røyntet altså på innimellom for professorene, med alt det administrative arbeidet de ble forventet å ta på seg ved siden av de akademiske pliktene. Christopher Hansteen, professor i astronomi og anvendt matematikk, sukket i 1825 tungt over det «Statstieneri» som ødet hans krefter, skriver Myhre. Han var blant

annet direktør for landets geografiske oppmåling. Professor i jus Claus Winter Hjelm hadde på sin side permisjon i hele 16 år fra sin stilling ved universitetet for å få fasong på revisjonen av lovverket.

Strømmet til Oslo

Det Kongelige Frederiks Universitet ble grunnlagt i 1811. To år senere startet undervisningen opp, med syv professorer og atten studenter fordelt på fire fakulteter – teologi, jus, medisin og historisk-filosofisk. De første tiårene foregikk undervisningen i leide lokaler, til det nye universitetsbygget på Karl Johans gate stod ferdig i 1852.

– Den første generasjonen vitenskapelig ansatte var selvfølgelig utdannet i København. Men det er interessant å se hvor raskt det ble Universitetet i Oslo som utdannet alle landets

Til venstre:

77 år gammel fikk Christopher Hansteen (nr. 3 foran fra venstre) avskjed fra sitt professorat av hensyn til helse. Her med kollegaer fra Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet i forbindelse med hans avgang i 1861. (Foto: UiO)

– 1800-tallets professorer var en politisk elite, men også viktige for eksempel på det skjønnlitterære felt, sier historiker Jan Eivind Myhre. (Foto: Anne Elisabeth Næss)

akademikere, med unntak av noen ingeniører, som fortsatt tok utdannelsen i utlandet.

«De hadde ingen konkurranse fra noe aristokrati, det næringsdrivende borgerskap var lenge svakt, og opposisjonen nedenfra, fra bønder, håndverkere og arbeidere, vant kraft først mot slutten av århundret», skriver Myhre.

Og så var de gjerne i slekt med hverandre.

– Av de 161 professorene som var eller hadde vært virksomme ved universitetet i 1900, var mer enn halvparten i slekt med eller inngiftet med en annen professor. Det fantes med andre ord et slags akademisk aristokrati. Landets første kvinnelige professor, Kristine Bonnevie, som var biolog og ble utnevnt i 1912, hadde fem profesorer i familien foran seg. Hun var jo en glitrende akademiker, men det var det mange andre kvinner som også var, så det er klart at det å være født inn i en akademisk familietradisjon hjalp.

Knappt med lokaler

Det var formelt sett ved Universitetet i Oslo man fant dem, lenge det eneste universitetet i Norge. Skjønt: I praksis fant man dem nok oftest hjemme.

– Den universitetsansatte som en mann – eller etter hvert en kvinne – som går til sitt kontor, er et typisk fenomen først etter at universitetsområdet på Blindern er bygget ut, etter andre verdenskrig. Før det rommet universitetet undervisningsrom og plass til noen administrativt ansatte, men

veldig få. I stedet arbeidet de hjemme. Ludvig Ludvigsen Daae, professor i historie, mente da også at det første målet for en ung historiker måtte være å få et eget hus med plass til biblioteket. Til å begynne med hadde professorene knapt laboratorier engang. Men man kunne finne dem i de ulike samlingene som vokste fram på denne tiden.

Lite tid til forskning

Om det var vanskelig å bli professor på 1800-tallet? Tja, mener Myhre.

– Konkurransen var jo mindre den gangen enn nå, og ikke minst til å begynne med. Da kalte man rett og slett inn folk som for eksempel underviste på katedralskolene. I den første tiden ble folk først og fremst lektorer. Lektoren som hadde mest ansiennitet innenfor et fag, ble omtrent automatisk professor. Det systemet ble det klaget en del på, ettersom man mente at det burde være den faglig best kvalifiserte som ble professor. Og slik ble det utover århundret.

Den første doktorgraden ble avlagt i 1817, men ellers var det langt mellom dem i første halvdel av århundret. Etter hvert steg imidlertid kravet til vitenskapelig kompetanse.

– Det fantes likevel mange gode professorer på 1800-tallet som hadde høy faglig kompetanse, men en beskjeden vitenskapelig kompetanse. Det er fordi man tenkte seg universitetet først og fremst som en embetsskole, der professorenes

fremste oppgave var å undervise.

Noe kameraderi var det nok tilfeller av når professorater ble tilsatt, tror Myhre.

– Men jeg tror ikke du kan snakke om korrupsjon. Vi har Europas mest liberale og demokratiske grunnlov fra 1814 og i mange tiår framover, med et åpent system og en forholdsvis sterk yrkesetikk i embetsstanden.

Universitetsjobb en livbøye

I tiden fram til 1880 var professorene først og fremst *samfunnsbærere*, ifølge Myhre.

– De så på seg selv som naturlige folkelærere mer enn som forskere, og de gjenga kunnskapen mer enn de skapte den.

Et universitet med vekt på vitenskap får man derfor ikke før mot slutten av 1800-tallet.

– Da får Universitetet i Oslo til gjengjeld et ry for å være helt i verdenstoppen særlig innenfor geofagene – som geologi, isbreforskning og meteorologi.

Dyktige forfattere som ikke kunne livnære seg av det å skrive alene, kunne bli ansatt i universitetsstillinger.

– Dikteren Johan Welhaven hadde aldri noen embetseksamen, men hadde gode litteraturkunnskaper og ble professor i filosofi. Og Andreas Munch, som på midten av 1800-tallet ble ansett som den fremste dikteren etter Welhaven, ble gitt et professorat uten forelesninger for å holde seg i live. Så for noen var academia en redning. Etter

En 1800-tallsprofessor på sitt kontor. Lorentz Dietrichson, Norges første professor i kunsthistorie, malt av sin hustru Mathilde Dietrichson. (Foto: UiO)

hvert ble det imidlertid vanligere å bli forfatter på heltid, og noen utvalgte fikk en dikterlønn.

Fra 1870-tallet ble det dannet en venstrebevegelse, og Stortinget ble radikalisert.

– Nå begynte Stortinget selv å tilsette en del professorer, for eksempel historikeren Ernst Sars. Dermed kom det en del mer radikale folk inn på universitetet, som ellers var en konservativ forsamling. Slike tilsetninger sluttet man imidlertid med igjen rundt århundreskiftet, og for øvrig nøt universitetet en stor frihet til å drive den undervisningen de ville.

Nerver som påskudd

Men alle disse psykiske plagene som det fortelles om, hva skyldtes de egentlig?

– Dette blir jo bare spekulasjoner fra min side, sier Myhre. Det er når han har lest den ene livshistorien etter den andre, at han har sett hvordan lange kurbadsopphold var en selvfølgelig del av de fleste professorenes liv, for å kurere det som omtales som «nerver», «nedbrutthet» eller «melankoli». Og man snakket om det uten blygsel.

– Men dels handler det selvfølgelig om et stort arbeidspress. Jobb og privatliv gikk i ett, og det å ha et utadrettet sosialt liv med mye selskapsligheter var en del av det å være professor. De var dessuten i et miljø preget av konkurranse og mye faglig sjalusi. Så min teori er at de brukte «nervene» strategisk, til å slippe unna oppgaver og å kunne reise vekk i perioder, for eksempel på kurbad i Tyskland. ■

AV SIRI LINDSTAD

Kilder:

Myhre, Jan Eivind: *Kunnskapsbærerne 1811–2011. Akademikere mellom universitet og samfunn.* Unipub, 2011.

Myhre, Jan Eivind: *Professorene – beregnelige og uberegnelige.* Det Norske Videnskaps-Akademi. Årbok 2009.

Over:

Collagen som henger like utenfor Myhres kontor, viser de 62 professorene og 3 universitetsbibliotekarene ved UiO i år 1900.

Konferanse om praksisrettet FoU i lærerutdanningen

Dronning Mauds Minne Høgskole ønsker velkommen til FoU i praksis 2012

Velkommen til den tiende konferansen FoU i praksis, arrangert av lærerutdanningsmiljøene i Trøndelag. Tittel på årets konferanse er **Dannelse, mangfold og fremtid**

Dato: 23.–24. april 2012 **Dato for fagseminar:** 25. april

Sted: Rica Nidelven Hotel, Trondheim **Målgruppe:** Hovedmålgruppe for konferansen er tilsatte og stipendiater i lærerutdanningen ved nordiske høyskoler og universiteter: Førskolelærerutdanning, allmenn-/grunnskolelærerutdanning, yrkesfaglærerutdanning og praktisk-pedagogisk utdanning.

Du inviteres med dette til å delta på konferansen, og til å melde på konferansebidrag i form av paperpresentasjon, presentasjon i arbeidsseminar eller plakatpresentasjon (poster). Forskningsgrupper kan også melde på selvorganisert symposium. Frist for å melde seg på med **konferansebidrag er 15. februar 2012**. Hvis du vil være med på konferansen uten konferansebidrag er påmeldingsfristen 26. mars.

Prosjektmedarbeidere innenfor forskningsprogrammene Program for praksisrettet FoU i barnehage, grunnsopplæring og lærerutdanning og Utdanning 2020 inviteres spesielt til å bidra ved konferansen, gjerne i form av selvorganisert symposium.

Konferansen arrangeres av Dronning Mauds Minne Høgskole, i samarbeid med Høgskolen i Sør-Trøndelag, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Program for lærerutdanning, NTNU. Konferansen er støttet økonomisk av Kunnskapsdepartementet.

Dagen etter konferansen, 25. april, blir det arrangert et faglig seminar med tema nye metoder. Tittel: «Metodisk mangfold - fremtidens forskningsmetoder.» Maksimalt antall deltakere ved dette seminaret settes til 45, og her gjelder «først til mølla-prinsippet» ved påmelding.

Kontakt:
Dronning Mauds Minne Høgskole
v/ Monica Larsen Donovan
Tlf. 73 80 52 78 Email: mld@dmmh.no

20 NØTTER

Korea

- a) Kven har tittelen som Nord-Koreas «evige president»?
- b) Kva fotballag speler sørkoreanske Park Ji-Sung for?
- c) Kva er det sentrale elementet i den nordkoreanske *juche*-ideologien?
- d) Er den demilitariserte sona mellom Nord- og Sør-Korea 400 m, 4 km eller 40 km brei?
- e) Nemn eit år då Koreakrigen føregjekk.

Datoar

- a) Kva hende 15. april 1912 som stal overskriftene verda over?
- b) Kvifor vart i Danmark og Noreg 18. februar 1700 følgd av 1. mars 1700?
- c) Kva dato vart den tyske invasjonen av Polen i 1939 innleidd?
- d) Kvifor er 4. juli offisiell flaggdag i Noreg?
- e) Når skjedde militærkuppet mot Salvador Allendes regime i Chile?

Grotten

- a) Kva for park ligg Grotten i?
- b) Kva for komponist vart i 1924 den første som fekk nytte Grotten som statleg æresbustad for fortente kunstnarar?
- c) Kven budde i Grotten frå 1946 til 1968?
- d) Kva heitte slottsarkitekten som hjelpte Henrik Wergeland med å teikne Grotten?
- e) Kva slags bygningsstil er Grotten eit av dei første eksempla på i Noreg?

Hestar

- a) Kven var det som reid på sin kvite hest Marengo?
- b) Kva er den normale fargen på fjordhestar?
- c) Når skal ifølgje segna Førnesbrunnen på Møsstrand ha levd?
- d) Kva er det som skil ein vallak frå ein hingst?
- e) Kven gav ut ei diktsamling om hesten *Jimmen* hausten 2011?

Når skjedde kuppet mot Salvador Allendes regime?

- a) Kim Il-sung (som døydd i 1994).
 - b) Manchester United.
 - c) Sjølvbergting, å vere uavhengig av omverda.
 - d) 4 km.
 - e) 1950–1953
- Datoar:**
- a) «Titanic» forliste.
 - b) På grunn av overgangen frå den julianske til den gregorianske kalenderen.
 - c) 1. september.
 - d) Det er fødselsdagen til dronning Sonja.
 - e) 11. september 1973
- Grotten:**
- a) Slottsparken i Oslo.
 - b) Christian Sinding.
 - c) Arnulf Øverland.
 - d) Hans Ditlev Frantz Linstow.
 - e) Sveitsarstil
- Hestar:**
- a) Napoleon Bonaparte.
 - b) Blakk.
 - c) På 1300-talet (svartedauden).
 - d) Vallaken er kastert.
 - e) Øyvind Rimbereid

10 KJAPPE

NAV: Hanne Thorp-Larsen
Medlem nr. 40151425
i Forskerforbundet
STILLING: museumskonsulent ved Museum Nord i Narvik
UTDANNING: master i kunstvitenskap fra Universitetet i Tromsø
FØRSTE JOBB: teknisk tegner
KARRIEREMÅL: Det er jo bare fem år til jeg blir pensjonist. Men jeg vil gjerne ha enda flere prosjektbaserte arbeidsoppgaver.

Gjør klar for vinterfestival

- **Hva jobber du med akkurat nå?**
– Vi forbereder den årlige festivalen i mars, Vinterfestuka, med noen nye utstillinger i tillegg til de faste, som først og fremst handler om jernbanen og malmtransporten.
- **Hvor tenker du best?**
– Helst når jeg jobber uforstyrret og konsentrert, eller når jeg er ute og går eller jobber fysisk med noe. Da får tankene fritt spillerom.
- **Hva er den viktigste fagboken i ditt faglige liv?**
– Som oppslagsverk må det være *Gardner's Art through the Ages*, som omfatter det meste og grunnleggende innen kunst og arkitektur.
- **Hva er tabu i ditt fag?**
– Vel, det er sikkert noen tabuer, men jeg kommer ikke på noen ...
- **Hva skal til for å bli en god museumskonsulent?**
– Jeg tenker at man må være åpen overfor de mange varierte arbeidsoppgavene, ha breddekunnskap innen historie og museumsfaget generelt og ha god lokalkunnskap.
- **Hvem er den beste læreren du har hatt?**
– Lektor Arne Roll fra realskolelagene på 1960-tallet, en uortodoks pedagog, som gjorde skoletimene spennende med mange uvanlige sprell, men virkelig fikk oss til å lære!
- **Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?**
– Det måtte blitt innen arkitektur. Jeg er arvelig belastet, og har dessuten jobbet som tegner tidligere.
- **Om du var statsråd for forskning og høyere utdanning, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?**
– Jeg ville sørget for å redusere antall midlertidig ansatte innen universitetene. Det er beklagelig at så mange må vente til langt ut i forti–femti-årene før de får fast ansettelse.
- **Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?**
– Da satt jeg nok hjemme foran tv-en og fulgte med.
- **Hva vil du lese mer av i Forskerforum?**
– Jeg ønsker gjerne mer om forskning innen arkitektur, byplanarbeid og det åpne rom.

AV SIRI LINDSTAD

Kampen om ramma

Stoltenberg og arbeidsgjevarane vil ha moderasjon. Men vi gjev oss ikkje så lett. Dette var melodien då Unio inviterte til tariffseminar på Skjetten utanfor Oslo i slutten av januar. Til stades var representantar frå dei største arbeidsgjevarane: blant andre staten, KS (for kommunane) og Spekter, som organiserer helseføretaka. Forpostfektingane før tariffoppgjeret er i full gang.

Skal professorane eller fyrsteamanuensane få mest i år? Dette kan Forskerforbundet i beste fall påverke, men det er eit stykkje fram når forbundet skal få gjennomslag for interessene sine. Forskerforbundet tilhøyrer hovudorganisasjonen Unio – saman med store grupper av offentleg tilsette som politi, sjukepleiarar og lærarar. Gruppene er ikkje kjende for å vere overbetalte, og den overordna kampen Unio fører kan oppsummerast slik: Samfunnet treng kompetansen deira. Verdset han! Stor – og jamt aukande – avstand til lønsnivået i det private er premiss og kampsak kvart år. Unio-leiar Anders Folkestad innleidde seminaret. Han sa rett ut at gapet til privat sektor er så stort at ein ikkje får tetta det i år. Ikkje i år heller, kan eg leggje til. Folkestad gjorde eit poeng av at Noreg har dei best betalte industriarbeidarane i verda, og dei dårlegast betalte kompetansesarbeidarane i OECD-området. Han viste til moderasjonsomkvedet frå staten og dei andre arbeidsgjevarane. Dette kan auke gapet mellom privat og statleg sektor og gå ut over rekrutteringa til yrka i staten.

Ein annan, endå djupare og fastare, premiss for tariffoppgjeret er det norske trepartssamarbeidet. I tillegg til arbeidsgjevarane og arbeidstakarane deltek styresmaktene – som tilretteleggjar, bidragsytar og utøvar av lønspolitikk. Regjeringas kontaktutval, det høgaste formelle uttrykket for ordninga, er leia av Stoltenberg sjølv. I tillegg er staten *part* – svært mange av medlemmene i Forskerforbundet har fornyings- og administrasjonsminister Rigmor Aasrud som øvste sjef og motpart lønsmessig. Stoltenberg har sidan i fjor haust oppmoda til å vere ansvarlege i lønsoppgjeret i år. Dette er arbeidsgjevarane glade

for å høyre. På tariffseminaret var Tone Tofte, statssekretær for Aasrud, avsendar av budskapet: Moderasjon, moderasjon, moderasjon.

Hovudargumentet for moderasjonslina er i år den økonomiske nedgangen i Europa. Vi veit som kjent ikkje om, når, og kor sterkt norsk økonomi og norske arbeidsplassar vil verte (meir) innhenta av euro-krisa. Her ligg det an til meir usisne og definisjonskamp framover. Folkestads versjon var om lag slik: Det røyner på i Europa, med gjeldskrise og arbeidsløyse. Vi må møte desse utfordringane med nøkternt alvor. Men det er ikkje solidariske grunnar til å leggje seg på sparebluss.

Frontfagsmodellen er ein institusjon i lønsdanninga i Noreg. Oppgjera for tilsette i konkurranseutsett industri legg sterke føringar på oppgjera som kjem etter. Lønsveksten skal stå i eit forhold til kva utgiftsnivå den konkurranseutsette sektoren kan tole for å vere konkurransedyktig. Det har vore viktig for Unio at den *utvida* modellen skal gjelde, det vil seie at funksjonærskjiktet i industrien skal reknast med. Dette kan dra ramma oppover.

Men gong på gong viser det seg: Når året er omme, har avstanden stat-privat auka likevel. Sidan 2005 har resultatet i tariffområdet NHO industri kvart år hamna høgare enn det som opphavleg var ramma for frontfaget. Lokale tillegg seinare på året er ei av årsakene til denne forskuvinga. I 2010, det siste året tala er klare for,

er differansen på heile 1,3 prosent. Det vil seie at ramma offentleg sektor strengt måtte halde seg til var basert på ein misvisande føresetnad. I år ligg det an til å verte forbundsvise oppgjær i industrien. Dette peikar i retning av låge sentrale tillegg, og at ein større

del av potten vert lokalt fordelt. Når forhandlingane med staten startar over påske, kan det verte endå vanskelegare enn vanleg å få inntrykk av den reelle lønsauken i det private.

Utover moderasjonsbudskaen, kva signal hadde arbeidsgjevarsida å kome med? Dei gjekk langt i å forsikre at den utvida frontfagsmodellen framleis skulle gjelde. Vidare nemnde Per Knutsen, fungerande personaldirektør i staten,

justeringsoppgjer som eit mogeleg element i forhandlingane. Dette kan brukast til å heve spesielle grupper, og er noko Forskerforbundet som regel har vore tente med som verktøy.

Debatteiar Aslak Bonde meinte det var

påfallande kor lite manøvreringsrommet er i lønsoppgjeret i offentleg sektor. Når Arve Bakke, leiaren i det mektige Fellesforbundet i LO, fortel media om resultatet frå forhandlingane i industrien er det meste sagt. – Vi skal ikkje feste lit til fyrste tal frå industrien, men jobbe oss oppover derfrå, sa Folkestad.

Manøvreringsrommet til Forskerforbundet finst ein stad innanfor dei nemnde føresetnadene. Fyrst må ein verte samd med seg sjølv, så vil ein i uvis grad nå fram i Unio, før Unio i uvis grad når fram i det etter kvart årvisse samarbeidet med kollegaene i YS og LO, før denne arbeidstakarblokk i uvis grad når fram i forhandlingane i møte med arbeidsgjevarane. Forskerforbundet har i lengre tid arbeidd med ein ny lønspolitisk strategi. Denne vil vere eitt av utgangspunkta når hovudstyret diskuterer seg fram til kva krav ein skal spele inn til Unio. Lokallaga har som vanleg vorte spurde, og av dei som har tona flagg er Høgskulen i Sør-Trøndelag: Av dei vitskapleg tilsette, har professorane hatt best lønsutvikling dei siste åra. No bør ein prioritere fyrstestillingane, har hovudtillitsvald i Forskerforbundet ved HiST Knut Ole Lysø sagt til Forskerforum.no.

Folkestad ville ikkje kome med eit talfesta krav, og førebels har vi berre anslag for lønsutviklinga å halde oss til. Ifølgje statsbudsjettet i oktober var anslaget for den totale lønsauken i 2012 på 4 prosent, medan Statistisk sentralbyrå i desember kom med prognosen 3,4 prosent. Ein ting tykkjest iallfall sikkert: Så lenge inflasjonen er så låg som no, skal det mykje til at det ikkje vert reallønsvekst.

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

Hovudargumentet for moderasjonslina er i år den økonomiske nedgangen i Europa.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom.

Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2 000,-. Innlegg må være maksimum 2000 tegn. De blir ikke honorert.

Kronikker og debattinnlegg legges også ut på Forskerforum.no.

Hvor digital er høyere utdanning?

Universitet og høyskoler bør intensivere arbeidet med å ta i bruk digitale verktøy og medier i undervisning, skriver kronikkforfatteren.

Bruk av digitale verktøy og medier i høyere utdanning får stadig økt oppmerksomhet. Studenter tar til orde for økt bruk av PC på eksamen. Mange studenter ønsker seg opptak og podcasting av forelesninger og undervisningsmetoder som tar i bruk ny teknologi.

Fremdeles er det slik at studenter ved mange universitet og høyskoler skriver sine eksamensbesvarelser med kulepenn og møter en utdanning som bare delvis utnytter muligheter ny teknologi gir. For studenter er bruk av digitale verktøy i undervisningen i noen tilfeller synonymt med en underviser som bruker verdifull forelesningstid på å få prosjektøren på og PowerPoint-plansjene fram.

Flere universitet og høyskoler har ambisiøse satsinger for å utnytte teknologi i undervisning og studier. Universitetet i Agder skal gjennom prosjektet «Læringsarena 2020» finne ut hvordan universitetet skal møte den nye generasjon studenter – «digital natives». Universitetet i Bergen har gjennom satsingen «Dig UiB» ambisjoner om å heve studiekvaliteten ved å ta i bruk ny teknologi. Ved Universitetet i Tromsø har universitetsstyret vedtatt at universitetet skal bli «best på fleksibel utdanning». Universitetet i Oslo etablerte allerede i 2003 prosjektet «Fleksibel læring» som et ledd i å realisere kvalitetsreformens visjoner om pedagogisk omstilling. Flere andre universitet og høyskoler har lignende satsinger og prosjekter. «eCampus» er Uninetts satsing for å tilby universitet og høyskoler gode og enkle IKT-verktøy og -tjenester til undervisning. Visjonen er at

AV JENS BREIVIK,
seniorrådgiver ved
Norgesuniversitetet
og ph.d.-stipendiat
ved Universitetet i
Tromsø

høyere utdanning skal ta i bruk teknologi på en måte som gir bedre kvalitet, bedre tilgjengelighet og bedre ressursutnyttelse. eCampus-programmet har fått økt finansiering over statsbudsjettet fra 2012.

Bruk av digitale verktøy og medier kan bidra til bedre undervisning og læring ved at studenter får nye måter å arbeide med fagstoff på og får lettere tilgang til informasjon og faglitteratur. Det kan også bidra til økt studentaktivitet og nye samarbeids- og læringsformer. Ny teknologi kan videre fungere som katalysator for pedagogisk og didaktisk utvikling.

Digitale verktøy og medier gjør høyere utdanning lettere tilgjengelig for studenter og åpner for bredere rekruttering. Mange studentgrupper vil eller kan ikke ta del i ordinære utdanningstilbud. Dette kan være studenter bosatt i distriktene og mennesker i arbeid som ønsker fleksible, tilrettelagte studier. Læringsressurser utviklet i slike studietilbud kan også være nyttige for andre studenter.

Kompetanse i bruk av digitale verktøy og medier er en viktig del av kunnskap studenter bør tilegne seg i løpet av utdannelsen sin. En nyutdannet lærer som ikke behersker bruk av digitale tavler eller kjenner til begrepet «digital kompetanse», er neppe klar for arbeidslivet. Det samme kan man si om en arkeolog eller geograf som ikke kjenner til GIS (geografiske informasjonssystemer), eller en lege eller sykepleier som ikke er kompetent i bruk av digitale systemer for pasientjournaler.

Nye årskull med studenter har erfaring fra

videregående utdanning med bruk av digitale verktøy og medier som læringsverktøy. Mange av dem har lang erfaring med bruk av Facebook, YouTube og onlinespill. De er vant til å være koblet til internett og bruker nettet både som oppslagsverk og arena for kommunikasjon og samarbeid. De har forventninger om at universitet og høyskoler er utdanningsinstitusjoner hvor de kan bruke og videreutvikle sine digitale ferdigheter. Utdanningstilbud hvor eksamensbesvarelser skal skrives med kulepenn, og hvor forelesninger er den mest utbredte undervisningsform, kan oppleves som utdaterte.

Flere, blant andre Stjernøutvalget (NOU 2008:3), har hevdet at høyere utdanning henger etter resten av samfunnet når det gjelder å ta i bruk ny teknologi. Norgesuniversitetet har gjennomført en kartlegging av bruk av digitale verktøy og medier i høyere utdanning i 2011. En tilsvarende kartlegging ble også gjennomført i 2008. Kunnskap om hvordan teknologi tas i bruk i høyere utdanning, er viktig for universitet og høyskoler som ønsker å planlegge sine undervisningstilbud. Slik kunnskap er også viktig for Kunnskapsdepartementet i deres arbeid med utforming av politikk og virkemidler overfor utdanningssektoren. Kunnskap om hvordan digitale verktøy og medier brukes i utdanning, kan også bidra til kunnskap om hvordan teknologi kan brukes bedre – og hvilke ulemper som kan følge med på lasset.

90 prosent av studentene oppgir at digitale verktøy og medier er viktige hjelpemidler i studiehverdagen deres. Det er likevel stor variasjon i hvilke verktøy/medier som brukes, og hvordan det legges til rette for dette ved utdanningsinstitusjonene. I mange tilfeller er bruk av teknologi initiert av studentene selv. Dette gjelder for eksempel bruk av digitale verktøy til samarbeid og samskriving samt bruk av sosiale nettverk (som Facebook).

Verktøy som brukes ofte av studentene til studieformål, er informasjonssøk på internett, læringsplattformer (særlig for å hente ut lærestoff og lese beskjeder), sosiale nettverk og e-post for kommunikasjon. Så å si alle studenter er regelmessige brukere av datamaskiner. Bruk av teknologi er utbredt blant studentene, men det er enkel bruk som dominerer. Det er også en

«De aller fleste underviserne er ikke pådrivere for å utnytte digitale verktøy og medier for bedre undervisning.»

Digitale verktøy er framtrepende i dette nye læringsrommet. Bildet er fra Ingeniørutdanningen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. (Foto: Geir Maribu)

stor gruppe studenter som er lite aktive brukere av digitale verktøy og medier.

Digitale verktøy og medier fyller flere funksjoner for studentene. Samarbeid med andre studenter, lettere kontakt med undervisere og lett tilgang til alternative informasjonskilder er noen av fordelene studentene vurderer som viktige med bruk av digitale verktøy og medier. Den viktigste fordelen, ifølge studentene, er imidlertid fleksibilitet og frihet til å bruke lærestoffet når og hvor de ønsker. Fleksibiliteten utnyttes til å arbeide med lærestoffet på nye og varierte måter – som repetisjon og kryssjekk mot andre kilder.

Mange muligheter knyttet til å bruke digitale verktøy og medier for bedre læring og mer studentaktivitet brukes i begrenset grad. Noen steder har det blitt gjort forsøk med opptak og podcasting av forelesninger. Studenter og undervisere har gode erfaringer med dette. Ifølge vår undersøkelse er denne måten å legge til rette

for gjenbruk av forelesninger på lite utbredt, og få studenter kan dra nytte av dette. Blogger, wikier og diskusjonsfora kan være gode kanaler for diskusjon og refleksjon og kan være nyttige i mange studier. Slike digitale kanaler brukes imidlertid av få studenter.

Undervisere i høyere utdanning bruker også digitale verktøy og medier regelmessig. Ansatte bruker digitale verktøy og medier like mye og like variert som studentene. Materiale fra undersøkelsen vår tyder ikke på at studentene er «digital natives» som møter undervisere som er digitale sinker. Men de aller fleste undervisere er heller ikke pådrivere for å utnytte digitale verktøy og medier for bedre undervisning. Undervisernes bruk er dominert av basisfunksjoner som informasjonssøk, informasjonsformidling gjennom læringsplattformer og kommunikasjon via e-post. De aller fleste underviser ved hjelp av PowerPoint (eller tilsvarende presentasjonsprogrammer), men utforskning av nye læringsformer med bruk

Digital tilstand

- En kvantitativ kartlegging av bruk av digitale verktøy og medier i høyere utdanning. Undersøkelsen ble gjennomført med spørreskjemaer til studenter, fagansatte og instituttledere ved norske universitet og høyskoler i mars/april 2011. En tilsvarende kartlegging ble gjennomført i 2008.

Norgesuniversitetet

- Kunnskapsdepartementets organ for å fremme bruk av teknologi i høyere utdanning og for å stimulere universitet og høyskoler til å utvikle fleksible studietilbud. Norgesuniversitetet stimulerer også til økt samarbeid mellom samfunns- og arbeidsliv og høyere utdanning.

av film, spill, digitale tester eller diskusjon og refleksjon i nettmedier er lite utbredt.

Får dagens universitets- og høyskolestudenter den kompetansen de trenger, og som arbeidslivet forventer? Vel halvparten av studentene mener studiet deres legger opp til bruk av digitale verktøy og medier. Cirka like mange forventer at utdannelsen deres gir dem den kompetanse og erfaring med bruk av digitale verktøy og medier som arbeidslivet forventer. Det kan altså se ut til at høyere utdanning ikke oppfyller sitt samfunnsoppdrag knyttet til å gi studenter oppdatert utdanning i tråd med arbeidslivets og samfunnets behov og forventninger.

Universitet og høyskoler bør intensivere arbeidet med å ta i bruk digitale verktøy og medier i undervisning. Dette kan føre til bedre utdanningstilbud og studenter med mer relevant kompetanse. Det er også behov for mer kunnskap om hvordan ny teknologi brukes i høyere utdanning, og hvilken betydning dette har for læring og studiekvalitet.

Alvorleg tale

Boka fell for eige grep.

Kvifor ler vi av det plagsame? Tanken slo meg under ei ny oppsetjing av Lars Norén-stykket *Natten är dagens mor*, eg observerte korleis eg lo av den patetiske, alkoholisererte, manipulerande faren, lo av sjølvpåført liding og sjukdom, lo av korleis han sverdlaus fekta vilt mot fiktive fiendar, utfall som likevel påførte familien uboteleg skade, lo av ein sosialrealistisk fiksjon med høgst verkelege førebilete.

Tanken var nok også sådd av den kunnskapsrike, men svært alvorlege boka *Sykdom som litteratur*. Ideen er god: å vise korleis det litterære språket kan utvide forståinga vår av kva sjukdom er. Og han vert langt på veg realisert. 13 «diagnosar» (pest, influensa, lepra, syfilis, tuberkulose, aids, epilepsi, kreft, hjartesyjukdom, anoreksi, hysteri, depresjon og sjølv mord) vert analyserte i ein androgyn tekst som kontinuerleg beveger seg mellom ulike emne, vert forma og omarbeidd med ulike retoriske grep.

Eitt emne er litterær analyse. Dette er dei mest omfattande og dei beste partia i boka. I denne reisa gjennom litteraturens sjukdomsjournalar, som set ord på eit utal måtar å leve med og tolke sjukdom på, vil mange val vere opplagde og velkjende for mange (som Boccaccio, Camus, Woolf, Jobs bok, Ibsen, Sontag, Duras, Dostojevskij). Men dei fleste vil også møte bøker som var ukjende, gløymde, bortlagde eller antatt irrelevante – for meg til dømes bøker av Siri Hustvedt, Lars Gustafsson, Sofi Oksanen, Bjørnson, Vigdis Hjorth, Fritz Zorn.

Eit anna emne er omgrepsanalyse, omgreps- og idehistorie, som etymologien til ord som kreft og epilepsi, dei historiske røtene til diagnosane («heilag anoreksi» blant kvinnelege helgenar), deira kulturelle forming og metaforiske vernadskraft (lepra som symbol på det ureine, epilepsien på det heilage, aidsens sjokkbølgjer). Det mange av oss kjenner til på overskriftsnivå, vert her tydeleggjort, samanfatta og vidareutvikla – stundom med aparte sidesprang, som når kapitlet om anoreksi vert innleidd med

gastronomi og utviklingsliner i det franske kjøkken.

Eit tredje emne er ide(ologi)kritikk, særleg mot den medisinske disiplinen. Utgangspunktet er poengtert: Det medisinske språket er medikalsk. Drøftinga er meir unnvikande på spørsmålet: Under

HILDE BONDEVIK OG
KNUT STENE-JOHANSEN
Sykdom som litteratur.
13 utvalgte diagnoser
Unipub, 2011
411 sider
Rettl. pris: kr 398

kva omstende skulle det gje seg ut for å vere meir enn det?

Eit fjerde emne er «metarefleksjon» over desse tre emna frå eit «høgare» abstraksjonsnivå. Det er det mest ujamne partiet i boka, særleg i den sjølvstendige analysen som har ambisjonar om å strekke seg utover formidling av inspirasjonskjelder som Deleuze og Kristeva. I kapitlet om lepra har den samlande teksten ein skakande nærleik til sjukdommen, medan kapitlet om sjølv mord er prega av ein skakande avstand. Her forsvarer ein «en tanke om selvmordet som en tilstand der det semiotiske i en bestemt forstand har bukket under for det symbolske, det vil si for språket som struktur, kulturen som lov. [...] For selvmordet er en 'uartikulert replikk', en 'implosjon', en mono uten log».

Her vert det som elles er ein tendens til intellektuell reduksjonisme og svermeri, reindyrka. Slik

fell også boka for eige grep. Medan føremålet var å setje det litterære språket i korrigierende kontrast til medisinen «objektiverande diskurs», får vi her presentert objektiverande språk ikledd humanvitskapleg, humanistisk kostyme.

Denne typen kvasialvor distanserer seg også frå det stille alvor til mykje av den store litteraturen som boka presenterer, eit alvor som får meg til å tenke på Johnny Cash i *American Recordings IV*, den raspende stemma til ein døydande mann som har levd for lenge og opplevd for mykje av sjukdom og daude.

Ikkje at eg, etter å ha lese ut boka, ønskjer meg meir alvor, eg saknar ikkje eingong *En landsbyprests dagbok*. Her vert kritikken min usakleg, ein stemningsrapport – og dermed svært alvorleg: Dette er ei bok nesten blotta for humor. (Nesten: Ragnar Hovland er med.). Ikkje eingong syfilisen og aidsen sine ofte meir gledesfylte smitteårsaker har fått ein bitte liten plass. Virginia Woolfs eksistensielle influensa er skildra utan glimt av humoristisk distanse. Det er mykje gravalvor og lite galgenhumor.

Kvifor ler vi av det plagsame? Vi ler av det plagsame for å halde ut. Vi ler av det plagsame for å overleve, for ikkje å søkje permanent ned i alvorets mørke pøl. Vi ler av attkjenninga, av at vi opplever vår eiga plage som spesiell, men ser ho er universell. Vi ler for å forsone oss, for å finne saman. Livet er sanneleg plagsamt nok om ikkje vi også skal la vere å le av det. Vi ler fordi for oss, det kjensleladde, teiknsetjande dyret, er livet tragikomisk.

Eg går bort til bokhylla, stryk over bokryggane til Torgny Lindgren og Milan Kundera, nikkar til Arild Nyquist, smiler til gamle, fiktive, men for meg høgst reelle vener som Thomas F og Carl Lange. Og tenker på ei eldre kvinne eg kjenner. Som har levd så lenge og opplevd så mykje av sjukdom og daude at det nesten ikkje er til å halde ut. Men kvar gong eg snakkar med henne, kan ho ikkje la vere å le.

AV ODDGEIR ØSLAND

Stødig i ulendt terreng

ØYSTEIN USTVEDT

Ny norsk kunst etter 1990

Fagbokforlaget, 2011

232 sider

Veil. pris: kr 469

– Jeg synes konsensus er et undervurdert kvalitetstegn, sa Øystein Ustvedt til Morgenbladet i oktober. Han snakket om sin bok om norsk

samtidskunst. Jeg stusset. Konsensus, et kvalitetstegn? Hvordan er det mulig? Etter å ha lest *Ny norsk kunst etter 1990* er jeg klokere.

Det første jeg oppdaget, var at Ustvedts konsensus ikke bråker. Utvalget av kunstnere og kunstverk fremstår som ukontroversielt åpenbare. Forfatterens intensjon var å plukke ut kunstnere som har vært sentrale på den norske kunstscenen fra 1990 til 2005, og som har bidratt med noe nytt. Han skriver at ulike stemmer i kunstinstitusjonen, i den pågående samtalen, fra gallerister til akademikere, fra kuratorer til kritikere, ble hørt. Resultatet fremstår nesten provoserende riktig i sin enkelhet. Riktignok er det noen flere bilder fra mannlige kunstnere enn kvinnelige, men ikke nok til at det borger for alvorlig kritikk. Snarere synes det som om Ustvedt har anstrengt seg for å få en viss kjønnsbalanse.

Kapittelinnstillingen styres av orden og system, der lite glipper. Kuratoren ved Nasjonalmuseet for kunst har ordnet empirien, det vil si kunst som før vi fikk vårt eget museum for samtidskunst, var kategorisert som «andre teknikker», i oversiktlig kapitler. Det er godt gjort når gruppene i mindre grad er gjensidig utelukkende. Ett handler om fotografi, et annet om tid. Ett kalles «Skulptur og sånn», et annet «Spor av virkelighet». Ett tar for seg kunstinstitusjonen, et annet rommet. Blant annet. Det er en fin inndeling, som mange av oss kan være enige om. Den gjør også stoffet mer levende og interessant å dykke ned i, enn ved statiske, kronologiske oppramsinger.

Tekstens konsensus viser seg i middels lange setninger, med middels omstendelig språk. Den ligner katalogteksten i den forstand at den har relativt god tid, kan stanse ved utvalgte faguttrykk og boltre seg

mer bekymringsløst i andre. Det ligger ingen skarp signatur skjult i teksten, ingen Tommy Olsson som vil leve seg inn i, og leve med, kunsten. Stemmen er varm og engasjert, men distansert. Kunnskapsrik og sikker, men aldri belærende.

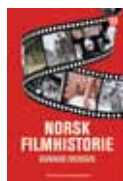
Hva med analysene? Tolknin- gene? Basert på konsensus presser de ikke hardt der det gjør vondest. Analysene blir nødvendigvis noe overfladiske med flere stemmer som skal få plass, som demokratisk styrte tolkninger, men jeg oppdager at de flyter. Flyter fordi jeg nikker mens jeg leser, fordi jeg blir varm av opplevelsen av å være enig med Ustvedt, enig med kunsten, enig med verden rundt meg. Men det gjør dem mindre rå, mindre potente og med mindre friksjon. Er det et kvalitetstegn?

Ja. I et landskap der vår samti- dige kunsthistorie skal skrives, gir den en nødvendig og etterlenget ro. Roen gir anledning til å se vår samtid på litt avstand, til å dvele ved ellers ganske fragmenterte og kre- vende kunstdiskurser i et bredere perspektiv. Til å trekke pusten før vi rives videre til verdener av uttrykk, medier, teknikker, perspektiver og vinkler. Det er en god ro, men den skal ikke, kan ikke, vare.

AV RAGNHILD FJELLRO

Sneversynt filmhistorie

GUNNAR IVERSEN
*Norsk filmhistorie.
Spillefilmen 1911–2011*
Universitetsforlaget, 2011
330 sider
Rettl. pris: kr 449

Går det an at ei film- historie handler for mykje om film? Ingen har skrive ei samla norsk filmhis- torie sidan Sigurd Evensmos Det store tivoli kom ut i 1967.

Difor er det sjølvsagt spennande at Universitetsforlaget gjev ut ei slik bok, attpåtil skriven av den aner- kjende professoren i filmvitenskap Gunnar Iversen. Norsk filmhistorie er skriven i ei lett tilgjengeleg form, og passar godt for vanlege borgarar og studentar, så vel som filmforska- rar og medievtarar.

Boka har eit kompromisslaust fokus på film. Sjangermessig hand- lar ho dessutan berre om heilaftans spelefilmar, og ikkje om dokumen- tar, filmavis eller kortfilm. Vidare har Iversen «tonet ned den politiske og sosiale konteksten» til fordel for grundige resymé av sentrale filmar, med analyse av sjanger, internasjo-

nale straumdrag og resepsjonen av filmen hjå det norske kritikarkorps og publikum. Iversen er også god til å forklara korleis filmbransjen har utvikla seg politisk og økono- misk, og gjer greie for dei mange endringane i støtteordningar og finansiering.

Kapitla går kronologisk fram- over frå starten med Fiskerlivets farer (ca. 1906) til Oslo 31. august (2011). Iversen vel ut filmar som er spesielt kjende eller har ei viktig rolle som fornyar eller tidstypisk ek- sempel. Han er på sitt beste når han detaljanalyserer klassikarar som Fant (1937), Gategutter (1949), Hus- truer (1975), Orions belte (1985) og Villmark (2003). Analysane strekker seg ofte over fleire sider, og han diskuterer filmsensibiliteten og ut- trykksbehova til regissørane på ein nesten psykologisk måte.

Men boka har nokre klare svak- heiter. Sidan dette så tydeleg er ei historiebok, er det merkeleg at ka- pitla ikkje har periodeinndelingar med årstal. Det skarpe fokuset på filmkunsten og filmbransjen er styr- ken til boka, men også den største svakheita. Det føregår så mykje anna noregshistorie rundt filmane som eg er nøydd å komma på sjølv, og særleg den tidlege historia kjen- nest unødvendig isolert frå resten av samfunnet. Det tidlege 1900-talet

var jo ein periode med nasjonal lausriving, ein katastrofal verds- krig og ei rekkje nye teknologiar på mediefronten (radio, telefon, etc.).

Min alvorlegaste kritikk er at Iversen ikkje inkluderer den paral- lelle utviklinga i andre medium i historieskrivinga si, men lèt som det går an at eit medium kan ha si eiga heilt sjølvstendige utvikling. Boka har enda opp som ei litt gamaldags filmkrønike, skriven slik ein kunne forventet før medievtenskapen hadde levert alle sine analytiske verktøy og kulturelle perspektiv.

Som medieforskar burde han ha kopla til norsk radio- og fjern- synshistorie, til filmmeldingar i avisene, plakatkunsten knytt til filmpromotering, og dei seinare åra: påverknaden frå internett og mobiltelefonen. Utan desse saman- likningane er det vanskeleg å vera ein sensitiv historieskrivar.

Dersom det høyrst ut som eg ber Iversen om å skriva ei anna bok, så får det stå si prøve. Ei bok med tittelen Norsk filmhistorie burde vore på 850 sider i staden for 330, og burde inkludert flest mogeleg perspektiv som kan læra oss kva rolle filmmediet har spela i nyare norsk historie. Den boka er enno ikkje skriven.

AV LARS NYRE

Nye bøker av forskere

TORGER REVE OG AMIR SASSON
Et kunnskapsbasert Norge
Universitetsforlaget, 2012
384 sider
Veil. pris: kr 449

Hva skal vi leve av når oljen tar slutt? Hvordan kan norske bedrif- ter hevde seg internasjonalt når vi har verdens høyeste kostnadsnivå? Boka gir en strategisk analyse av Norge som næringslivsnasjon. Framtidsutsiktene til 13 ulike næringer analyseres. Boka byg- ger på forskningsprosjektet med samme navn. Reve er professor og Sasson er førsteamanuensis – begge ved Handelshøyskolen BI.

CAROLINE M. UGELSTAD
Per Inge Bjørlo
Pax, 2012
176 sider
Veil. pris: kr 399

I 1984 stilte Per Inge Bjørlo (f. 1952) ut et svart «gummirom» ved Henie Onstad. Sterkt luktende gummimaterialer slo an tonen for hans utforsking av ulike medier og materialer, fra tegning til in- stallasjonskunst. I tekst og bilder presenteres kunstnerskapet, og her inngår et essay av Stig Sæter- bakken. Ugelstad er kunsthistori- ker og sjefkonservator ved Henie Onstad Kunstsenter.

JAN-ERIK EBBESTAD HANSEN
Da Norge mistet dyden. Mykle- saken, ytringsfriheten og kampen om moralen
Unipub, 2011
291 sider
Veil. pris: kr 349

Boka framstiller ett av de store sla- gene i kulturkampen på 1900-tal- let: striden rundt utgivelsen av Agnar Mykles roman *Sangen om den røde rubin* i 1956. Den tradi- sjonelle moralen var under angrep fra smusslitteratur, skjønnlittera- tur og vitenskap, og Mykle-saken blir plassert i en idéhistorisk sam- menheng. Forfatteren er professor i idéhistorie ved Universitetet i Oslo.

DAVID VOGT
Østfolds helleristninger
Universitetsforlaget, 2012
496 sider
Veil. pris: kr 499

Østfold er fylket med flest hel- leristninger – mer enn 10 000 ristningsfigurer. For over 2500 år siden ble det hugget inn figurer av blant annet skip, dyr, vogner og mennesker. Helleristningene forteller om samfunnet i slutten av bronsealderen, og for første gang er dette gjort tilgjengelig i bokform. Vogt er arkeolog og for- sker ved Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Feilfordeling grunnet skjema?

FORSKNINGSRÅDET: I Aftenposten 2. januar 2009 beskrev jeg en rekke grunner til ineffektivitet i bruken av forskningsbevilgningene. Kritiske kommentarer har også kommet fra andre både før og etter, i form av innlegg fra enkeltpersoner og i utredninger. Jeg hadde også forslag til ei radikal endring av dagens system: «Det alternative systemet er slik: Pengene fordeles til alle som søker i henhold til hva de har produsert av forskning over for eksempel siste tiårsperiode. Produksjon er et viktig kriterium også i dagens system, men en har ingen garanti for at den vektlegges i praksis.»

Kunnskapsdepartementet har ikke vist interesse for mitt forslag til radikale endringer av systemet. Da blir det desto viktigere for Forskningsrådet (NFR) å sikre at produksjon vektlegges i praksis. Mitt poeng her er at NFRs vurderingsskjema og dagens bruk av dette med stor sannsynlighet fører til skeivheter og redusert nytte–kostnads-brøk.

Det vurderingsskjemaet som ble benyttet i 2011, har fire poster og en «overall assessment of the referee/panel» (*slutt karakter*). En av de fire postene er en vurdering av «the project manager and project group» (*søkeren*). Denne posten er den eneste som reflekterer tidligere produksjon eller suksessrate hos forskerteamet. De tre andre gjelder prosjektsøknaden med hensyn til «scientific merit», «feasibility» og «dissemination and communication of results» (*søknaden*).

Det kritiske spørsmålet her er hvordan *slutt karakteren* settes. Her er noen hypoteser som NFR bør undersøke ved hjelp av data fra for eksempel siste års søknader. *Slutt karakteren* kan tenkes å være basert på gjennomsnitt, median eller utelukkende *søknaden*. Den siste hypotesen trenger nærmere forklaring. Tversky og Kahneman påviste i en artikkel i *Science* i 1974 at folk har en tendens til å ignorere a priori informasjon når data er til stede («representativeness heuristic»). Altså, når en har data om *søknaden*, så vil a priori informasjon om *søkeren* bli tillagt lite eller ingen vekt.

Ett datapunkt fra vår siste søknad viser at «representativeness

heuristic» kan være dominerende. *Slutt karakteren* var identisk med karakteren for «scientific merit», mens *søkeren* fikk dobbelt så høy karakter (karakterene for «feasibility» og «dissemination» var ikke lavere enn for «scientific merit»).

Nullhypotesen er gitt av Bayes' teorem, et relativt ukjent teorem i mange fagmiljøer som rekrutterer til ekspertpanelene. Dette teoremet forteller hvordan a priori informasjon bør kombineres med data for å etablere a posteriori sannsynlighet. Avgjørende for resultatet er hvor sikre indikatorer for suksess de to typene informasjon er. For et forenklet tilfelle, hvor et prosjekt enten er suksessrikt (S) eller mislykket (M), kan teoremet skrives:

$$P(S|G) = \frac{P(G|S)P(S)}{P(G|S)P(S) + P(G|M)P(M)}$$

hvor informasjon om *søknaden* (data) vurderes som god (G). D erstatter G i formelen dersom *søknaden* vurderes å være dårlig (D). P(S) er a priori sannsynlighet for suksess basert på informasjon om *søkeren*. Tabellen under viser eksempler på a posteriori sannsynligheter for suksess for god og dårlig *søknad* og for sterk og svak *søker*.

P(S)	G	D
0.4	0.61	0.22
0.9	0.95	0.79

Det som kan overraske her, er at en dårlig *søknad* (D) fra en sterk *søker* med a priori sannsynlighet for suksess P(S)=0.9 dominerer en god *søknad* (G) fra en svak *søker* med P(S)=0.4. Omsatt til NFRs vurderingsskjema så sier nullhypotesen at posten for *søker* skal ha større effekt på *slutt karakteren* enn et veid gjennomsnitt av de tre postene for *søknad*. Relativt lav karakter for *søker* skal trekke ned, og relativt høy karakter skal trekke opp. Utslaget av å legge for lite vekt på *søker* blir dermed ulikt for ulike prosjektsøknader, noe som betyr redusert nytte–kostnads-brøk.

Hvor stor betydning a priori informasjon skal ha, avhenger av graden av usikkerhet. At en *søker* har vel dobbelt så stor sannsynlighet for suksess som en annen, er ikke

uvanlig målt ved antall publikasjoner og «impact factor». Anslaget på usikkerhet i sammenhengen mellom oppfattet kvalitet på *søknad* og suksess for prosjektet synes også realistisk (P(G|S)=0.7, P(D|S)=0.3, P(G|M)=0.3 og P(D|M)=0.7). Det er usikkerhet fordi ekspertpanel oppfatter *søknader* ulikt. For eksempel, ved to vurderinger av samme prosjektforslag i NFR-systemet har vi fått karakter på «scientific merit» på henholdsvis 6 og 2. Det er også betydelig usikkerhet fordi det ligger i forskningens natur at suksess ikke kan predikeres.

NFR har som oppdrag å få mest mulig ut av forskningspengene og bør derfor undersøke de hypotesene jeg har framsatt. Om nullhypotesen forkastes, bør vurderingsskjemaene endres slik at de stimulerer til evalueringer som er mer i tråd med Bayes' teorem.

Dette er spesielt viktig for forslag fra små fagområder, flerfaglige prosjekt og prosjekt som avviker fra «mainstream» forskning. Disse vurderes i dag av ekspertpanel med manglende spesialkompetanse. Følgende kommentar fra et panel illustrerer: «The reported state-of-the-art research addresses many very different pieces of work, but none of it is central or critical to educational research. This is because the proposers are not educational researchers, but come from geography and psychology.» Ekspertpanelet gir tydelig til kjenne manglende kunnskap om psykologifagets rolle i «educational research». For denne typen søknader vil manglende spesialkompetanse føre til stor usikkerhet og systematisk undervurdering av *søknaden*.

Et kostbart tiltak vil være å identifisere og benytte høyt kvalifiserte eksperter til å vurdere hvert enkelt prosjektforslag i denne kategorien. Et rimeligere og bedre tiltak vil være å basere seg på objektiv informasjon om kvaliteten på *søker* og bevisst tillegge oppfattet kvalitet på *søknaden* svært liten vekt. Med objektiv informasjon tenker jeg her på opplysninger fra CV og/eller publikasjonsdatabaser, til forskjell fra ekspertpanel som delvis baserer sin karakter for *søker* på argument som har med kvaliteten på *søknaden*

å gjøre. NFR bør også sjekke denne hypotesen ettersom en slik tendens ytterligere svekker vekten på *søker*.

Direktør Arvid Hallén har selv uttalt at NFR til tider forkaster ikke bare de dårligste, men også de aller beste prosjektideene. Feilaktig bruk av vurderingsskjema og ekspertpanel vil nettopp ha dette som konsekvens.

ERLING MOXNES,
professor i systemdynamikk,
Universitetet i Bergen

Høyskole på røvertokt?

UNIVERSITETSAMBISJONER:

Høgskolen i Oslo og Akershus og de samfunnsvitenskapelige instituttene Nova og Afi har nylig lansert et forslag om fusjon. Tidspunktet er meget overraskende ettersom Kunnskapsdepartementet har annonsert at forskningsmeldingen våren 2013 blant annet skal behandle «en helhetlig politikk for instituttsektoren». Noe annet enn en utsettelse av avgjørelsen ville derfor innebære at departementet ikke har noen styring med instituttpolitikken.

Høyskolen og de to forskningsinstituttene har ulike oppgaver i norsk utdanning og forskning. Høyskolens oppgave er hovedsakelig knyttet til undervisning, mens instituttene er dominert av anvendt forskning – det vil si forskning som i hovedsak er finansiert ut fra eksplisitt nytte for myndigheter og næringsliv. Instituttene ble også bevisst utformet «noko annleis» enn universitetene. De fikk en fleksibel personalorganisasjon med direktør, forskningssjefer og forskere og en sterk ledelse tilpasset en anvendt oppdragsorganisasjon. Kulturen er naturlig nok også påvirket av disse forskjellene.

I høyskolens «Strategi for universitetsgodkjennelse» heter det at man står overfor betydelige utfordringer finansielt, samtidig som man har behov for å styrke høyskolens kompetanse (spesielt flere professorstillinger). Løsningen som

Postdoktorboblen

lanseres, er økt oppdragsvirksomhet i en egen enhet ved høyskolen. Samtidig innlemmes instituttene i høyskolens ordinære struktur som et eget oppdragsfakultet.

For høyskolen er det relativt åpenbare drivkrefter: Skolen trenger kompetanse og et sterkere inntektsgrunnlag. Ved å «sluke» de to instituttene vil høyskolen kunne tilføres et drøyt tjuetall forskere med førstestillingskompetanse. I 2010 hadde de to instituttene en samlet driftsinntekt på 120 millioner kroner. Her kan en ny oppdragsenhet bidra til å finansiere professorstillinger.

For instituttene er drivkreftene langt mindre åpenbare. Noen vil kanskje tro at den økonomiske trygghet øker ved at de inngår som et ledd i en langt større utdanningsenhet. Her tror vi at instituttene gjør opp regningen uten vert. Det er klart uttrykt fra Kunnskapsdepartementets side at det ikke automatisk følger med friske midler ved universitetsstatus.

Partene bør også reflektere over hva det vil innebære hvis de to instituttene skulle bli et eget oppdragsfakultet. For det første vil dette fakultetet inngå i en faglig og administrativ struktur som er skapt for helt andre formål – primært utdanning. Dette vil svekke den fleksibiliteten som er nødvendig for å overleve i et oppdragsmarked. For det andre vil den nye enheten bli en lillebror hvor andre interesser enn forskning og problemløsning er de overordnede mål og setter den faglige og administrative dagsorden. Dette kan bli tungt.

KARL ERIK BROFOSS og
HANS SKOIE,
pensjonister og tidligere
NIFU-medarbeidere

Før jul kunne vi lese at bruken av midlertidig ansatte i akademia de siste årene har økt, tross fokus fra politikere og aksjonsgrupper for det motsatte. Den store midlertidigheten er det tydeligste uttrykket for boblen som har utviklet seg i akademia. Boblen er enklest å peke på for postdoktorene, det vil si de som har kommet lengst i karriereløpet av de midlertidige.

Forskriften om ansettelsesvilkår for postdoktorer sier klart at «[a]nsettelse i stilling som postdoktor har som hovedmål å kvalifisere for arbeid i vitenskapelige toppstillinger» (FOR-2006-01-31-102 § 1-2). Med vitenskapelig toppstilling forstås normalt en professorstilling. Om dette er mulig i de to til fire årene (med eller uten pliktarbeid) som et postdoktorstipend varer, er én ting, men hensikten er klar: en vitenskapelig toppstilling. I flere fag kreves det dog flere postdoktorperioder før man kan bli vurdert, ikke til en professorstilling, men til en førsteamanuensisstilling.

Boblen blir tydelig når man ser på forholdet mellom antall ledige professorstillinger de neste årene og antall postdoktorer Norge produserer. Av 3190 professorer i 2011 var 1468 i alderen seksti til sytti år, og kommer altså til å pensjoneres i løpet av de neste ti årene. I 2011 var det 1063 postdoktorer, nesten nok til å dekke denne avgangen allerede (tall fra DBH). Postdoktortrafall er ikke studert, men stillingen er så sent i karriereløpet at det kan antas å være lavt. Antallet postdoktorer fremover forventes å holde seg stabilt, og i snitt varer de tre år. Dette gir tre «kull» de neste ti årene. Frem til 2020 vil det da produseres ca. 3200 postdoktorer, en overproduksjon på ca. 2000 sammenlignet med forventet antall pensjonerte professorer.

At den naturlige avgangen blir erstattet «like for like» de neste ti årene, er tvilsomt. Demogra-

fien viser mindre studentkull, og de siste årenes statsbudsjett tyder ikke på at flere faste stillinger i utdannings- og forskningssektoren er noe man kan forvente. Antagelig blir derfor ikke alle de naturlige avgangene erstattet.

For universitetene er postdoktorene viktig arbeids- og pengemaskiner. De har topp vitenskapelig kompetanse som settes inn i den ordinære undervisning, og høy produksjon fordi professorkompetansen skal opparbeides på to til fire år. De er ofte ikke ansatt lenge nok til å få økonomisk uttelling for publikasjonspoeng, så dette tilfaller institusjonen, og de hyppige utskiftningene gir kort ansiennitet i lønnsammenheng. At over halvparten er eksternt finansierte, sikrer institusjonen forskningen deres billig.

Konsekvensene av boblen for postdoktoren ser vi bare begynnelsen av. I dag er snittalderen ved fast ansettelse i akademia 42 år (snitt alle fag). Med økt konkurranse må det antas at

man må gå flere runder som postdoktor og køen frem til fast stilling blir lengre.

Samfunnsøkonomisk bør det stilles spørsmål ved om det er fornuftig av staten å produsere tre ganger flere med vitenskapelig toppkompetanse enn det er forventet behov for. Ingen bedrift ville ha tillatt noe slikt. Hvilke muligheter postdoktorer har utenfor akademia, er usikkert; næringslivet klager

på at universitetene ikke produserer den forskningen de trenger, og det er derfor ikke sikkert at bedriften velger søkeren med professorkompetanse.

Når boblen en gang sprekker, betyr det tapte penger for staten og behov for omorganisering av arbeidsressurser for institu-

sjonene. For menneskene bak postdoktorstillingene er det karrierene som de har lagt tiår av livet sitt i, som sprekker og faller i bakken.

AV RAGNHILD HUTCHISON,
postdoktor ved Institutt for
historie og klassiske fag,
NTNU

«For universitetene er
postdoktorene viktige
arbeids- og
pengemaskiner.»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er Bjørn Sverre Hol Haugen, Norunn Askeland, Gunnar Sivertsen og Ragnhild Hutchison.

Professor-/dosentstilling i naturfagdidaktikk/skolerettet naturfag

Ved Høgskolen i Nesna er det fra **1. august 2012** ledig stilling som professor/dosent i naturfagdidaktikk/skolerettet naturfag.

Stillingen har hovedsakelig arbeidsoppgaver i forbindelse med master i profesjonsrettet naturfag, men stillingen vil og kunne innebære undervisningsoppgaver i naturfag på forskolelærerutdanning, grunnskolelærerutdanning og innen ekstern kursvirksomhet i naturfag.

For tilsetning som professor/dosent kreves det kompetanse på doktorgradsnivå i ett av faga naturfagdidaktikk, fysikk, biologi eller kjemi i tillegg til vitenskapelig kompetanse i samsvar med etablerte standarder innenfor fagområdet. Den som tilsettes, skal ha erfaring med skolerettet forskning innen naturfag og ha kjennskap til norsk og/eller skandinavisk naturfagundervisning. Ved tilsetning vil søkeres faglige kompetanse bli vurdert mot naturfagseksjonens samlede faglige behov. Det vil bli lagt vekt på pedagogiske kvalifikasjoner og samarbeidsevne. Undervisningsspråk er norsk eller skandinavisk.

Den som tilsettes har rettigheter og plikter etter de bestemmelser som til enhver tid gjelder for stillingen.

Tilsetning foretas av Styret for Høgskolen i Nesna.

Stillingen er plassert i Statens lønnsregulativ, **lønnspan 17510 kode 1013 professor eller kode 1532 dosent**.

På bakgrunn av et personalpolitisk mål om at arbeidsstaben skal gjenspeile befolkningssammensetningen generelt, både når det gjelder kjønn og kulturelt mangfold, oppfordres spesielt kvinner og personer med minoritetsbakgrunn til å søke stillingen.

Søknaden må inneholde fullstendige opplysninger om utdanning, praksis og eventuell annen faglig virksomhet. Søknaden med bekreftede kopier av vitnemål og attester skal innsendes i fire eksemplarer. Vitenskapelige arbeid som skal tas i betraktning ved vurderingen og liste over disse skal innsendes i tre eksemplarer.

Arbeider som er under utførelse ved søknadsfristens utløp kan leveres inntil tre måneder etter søknadsfristen når søkeren har gitt melding om dette. Søkeren vil bli vurdert etter det innsendte materialet. All dokumentasjon må foreligge på et skandinavisk språk eller på engelsk.

Søknaden skal sendes Høgskolen i Nesna, 8700 NESNA

Nærmere opplysninger kan fås ved å henvende seg til dekan Even Næss tlf. 75057800.

Søknadsfrist 1. mai 2012

Göteborgs universitet är ett av de stora i Europa med drygt 39 000 studenter och 5 700 anställda. Verksamheten bedrivs i vetenskapsområden, till allra största del i centrala Göteborg. Utbildningen och forskningen har stor bredd och hög kvalitet – det vittnar sökandetryck och Nobelpris om.

Professor i offentlig förvaltning med inriktning mot kommunal politik och förvaltning Placering vid Förvaltningshögskolan

Ref.nr: PERM 2011/280

Sista ansökningsdag: 2012-02-27

För mer information se Göteborgs universitets hemsida: www.gu.se/ledigaanstallningar

GÖTEBORGS UNIVERSITET

www.gu.se

Forskerforum

Nyheter Rapportasje Kritik og debatt Arkiv

Se også stillingsannonser på nett:
www.forskerforum.no

I

TIDSBruk OG ARBEIDSTID I UNIVERSITETS- OG HØGSKOLESEKTOREN

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) har gjennomført en tidsbruksundersøkelse blant de vitenskapelig ansatte i den norske universitets- og høyskolesektoren. Undersøkelsen viser at de vitenskapelig ansatte i sektoren har lange arbeidsdager, samtidig som de ikke føler at tiden strekker til. Vitenskapelig ansatte i heltidsstillinger ved universiteter og høyskoler i Norge jobbet i gjennomsnitt 47,6 timer per uke i 2010. Menn uten barn jobber flest timer, mens kvinner med barn jobber færrest.

Lange arbeidsdager til tross viser undersøkelsen at mange vitenskapelig ansatte opplever at arbeidstiden ikke strekker til i forhold til arbeidsoppgavene de skal utføre. Et stort flertall av de ansatte mener at det ikke er mulig å hevde seg i forskningsfronten innenfor normalarbeidsdagen.

II

FORSKNINGSPLIKTEN LAR SEG IKKE UTFØRE INNENFOR NORMALARBEIDSDAGEN

AFIs tidsbruksundersøkelse viser at vitenskapelig ansatte jobber langt mer enn den avtalefestede arbeidstiden for statsansatte. Forskerforbundet mener at det må bli mulig å oppfylle forskningsplikten innenfor normalarbeidsdagen. Det vil for eksempel si at ansatte som skal ha 50/50 fordeling mellom undervisning og forskning, ikke kan pålegges mer undervisning enn at det er mulig å bruke halvparten av normalarbeidsdagen til forskning.

– Undersøkelsen fra AFI viser at de vitenskapelig ansatte tvinges til å jobbe i fritiden, for å få gjort jobben de er ansatt til å gjøre. Forskerforbundet krever at arbeidsgiver og myndighetene iverksetter tiltak slik at forskningsplikten lar seg oppfylle innenfor normalarbeidsdagen, sier leder Bjarne Hodne.

III

LIKESTILLINGSPRIS TIL UNIVERSITETET I TROMSØ

Kunnskapsdepartementets likestillingspris for 2011 er tildelt Universitetet i Tromsø. Prisen er på 2 millioner kroner, og skal styrke og motivere universiteter, høyskoler og forskningsinstituttene i deres

KURS OG SEMINARER

Forskerforbundet arrangerer følgende kurs og seminarer for tillitsvalgte i mars 2012:

- 28.02–01.03.12: Grunnopplæring trinn I – for nye tillitsvalgte (alle sektorer)
- 06.03.12: Kurs i praktisk lokallagsarbeid – for tillitsvalgte og styremedlemmer i lokallag.
- 15.–16.03.12: Sektorseminar – for tillitsvalgte ved universiteter og vitenskapelige høyskoler.
- 28.–29.03.12: Kurs i budsjettpåvirkning – for tillitsvalgte.

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs. Her finner du også kursplanen for hele våren 2012.

BROSJYRER FRA FORSKERFORBUNDET

Ny forsikringsbrosjyre 2012 samt Forskerforbundets rekrutteringsbrosjyre (norsk og engelsk), stipendiatbrosjyre og introduksjonshäfte om lønns- og arbeidsvilkår for stipendiater (norsk og engelsk) kan bestilles fra sekretariatet.

Vi har også for bestilling hefter med Forskerforbundets arbeidsprogram 2010–2012 og lønnspolitisk strategi 2010–2012. Bruk eget bestillingsskjema for materiell, som du finner her: www.forskerforbundet.no/materiell.

likestillingsarbeid.

– Likestillingsarbeidet ved Universitetet i Tromsø fremstår som et prestisjeprosjekt for ledelsen, der kjønnsbalansen anses som en forutsetning for å lykkes. Det er slik det bør være ved ethvert universitet og høyskole, sa statsråd for forskning og høyere utdanning Tora Aasland ved overrekkelsen.

IV

FORDELING AV TID TIL FoU

En ny rapport fra Forskerforbundet gir en oversikt over hovedprinsippene for hvordan universitetene og høyskolene i Norge fordeler tid til forskning og utviklingsarbeid (FoU) blant de ansatte. Datagrunnlaget er basert på informasjon samlet inn fra Forskerforbundets tillitsvalgte ved institusjonene i perioden desember 2010 til juni 2011.

Undersøkelsen viser at det eksisterer svært mange ulike måter å fordele tid til FoU på. Fordelingen kan spenne fra å ha lik tid til forskning og undervisning når andre oppgaver er trukket fra, til at all forskningstid tildeles etter søknad. Rapporten kan lastes ned fra www.forskerforbundet.no/skriftserien

V

BEHOV FOR INNSTRAMMING AV POSTDOKTORSTILLINGEN

I et brev til Kunnskapsdepartementet peker Forskerforbundet på behovet for å tydeliggjøre postdoktorstillingen. Hovedutfordringen

knyttet til stillingen er at det ikke er tydelig definert i forskriften hvilke oppgaver og rammer som faller inn under stillingen. Så lenge dette ikke er tydelig definert, gir stillingen en generell adgang til å tilsette vitenskapelig personale midlertidig.

Problemene forsterkes av at antallet postdoktorer øker i langt større omfang enn faste stillinger og at også helseforetak og andre statlige virksomheter tilsetter i denne stillingskategorien. Dette er med på å skape lange, midlertidige og utrygge forskerkarrierer.

VI

ÅRSRAPPORT FOR FORSKNINGSINSTITUTTENE

Hovedtallene for de 53 forskningsinstituttene som får sin basisfinansiering gjennom Forskningsrådet, og som er omfattet av retningslinjene for statlig basisfinansiering, er nå samlet i en årsrapport for 2010. Tallene er hentet inn av NIFU på oppdrag fra Forskningsrådet. Årsrapporten gir en samlet oversikt over hvordan bevilgningene til instituttene er brukt og hvilke resultater som er oppnådd.

I 2010 utførte hele instituttsektoren i Norge forskning og utviklingsarbeid for 10,4 milliarder kroner. Det er om lag en firedel av all forskning i Norge. Instituttene innenfor Forskningsrådets basisfinansieringsordning utførte FoU-arbeid for mer enn 8 milliarder kroner.

VII

NASJONALT KVALIFIKASJONS- RAMMEVERK FOR LIVSLANG LÆRING

Kunnskapsdepartementet har fastsatt det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring. Rammeverket beskriver de viktigste kvalifikasjonsnivåene i Norge, og skal kobles til det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (EQF). Det norske kvalifikasjonsrammeverket får syv nivåer, som dekker kompetanser fra grunnskole til doktorgrad.

– Dette er et viktig skritt for å gjøre utdanningssystemene mer forståelige både nasjonalt og internasjonalt. Målet er å øke mobiliteten innenfor og mellom landene, og bidra til fleksible læringsveier. På den måten vil vi styrke livslang læring, sier statsråd for forskning og høyere utdanning Tora Aasland til Kunnskapsdepartementets nettside.

VIII

FLERE FORSKERE UTEN FAST JOBB

Flere universiteter har nå rekordhøy bruk av midlertidige ansatte. Det viser nye tall fra DBH.

– Disse tallene er både overraskende og skuffende, sier Forskerforbundets leder Bjarne Hodne.

Andelen forskere og lærere ved landets universiteter som jobber uten fast kontrakt fortsetter å stige, til tross for siste års sterke fokus på de ansattes arbeidsforhold. Fra 2010 til 2011 har andelen midlertidig tilsatte i forsker- og undervisningsstillinger ved universitetene steget fra 21,6 til 22,4 prosent. Det er det høyeste nivået siden 2006.

Verst står det til ved Universitetet i Tromsø (UiT) hvor ansatte på tidsavgrensete kontrakter i 2010 utgjorde 29,3 prosent av arbeidstokken. I 2011 hadde andelen steget til 31,8 prosent. Det er over tre ganger høyere enn i arbeidslivet totalt.

IX

BREV TIL STATS- RÅD AASLAND OM MIDLERTIDIG TILSETTING

Forskerforbundet og Norsk Tjenestemannslag har sendt brev til statsråd Tora Aasland og krevd politisk handling for å redusere bruken av midlertidig tilsetting i akademien.

Årets innrapporterte tall fra statens database for høyere utdanning (DBH) viser at det i 2011 er en økning i bruken av midlertidig an-

settelse i akademiet. Det er tall som bekymrer Norsk Tjenestemannslag og Forskerforbundet sterkt. Derfor krever vi politisk handling fra statsråden og ber om en redegjørelse for hvilke tiltak som er iverksatt og hvilke tiltak statsråden planlegger å iverksette for å redusere bruken av midlertidig tilsetning i akademiet.

X

SENTER FOR FREMAGENDE UTDANNING

Universitetet i Oslo (UiO) i samarbeid med Universitetet i Tromsø (UiT) har fått det første senteret for fremragende utdanning (SFU).

Senteret skal føre til spredning av kunnskap og erfaringer av verdi for utvikling av god lærerutdanning i Norge.

Det er styret for Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) som på grunnlag av innstilling fra en ekspertkomité har gitt status som Senter for fremragende utdanning til Centre for Professional Learning in Teacher Education (ProTEd) ved Universitetet i Oslo i samarbeid med Universitetet i Tromsø.

XI

NYTT FRA HOVEDSTYRET

Forskerforbundets Hovedstyre var samlet til styremøte 15. desember 2011. Hovedstyret hadde en siste gjennomgang av utkast til nytt arbeidsprogram for perioden 2013–2015, som skal vedtas på representantskapsmøtet høsten 2012. Utkastet til nytt arbeidsprogram er nå sendt på høring til lokallag og foreninger, med høringsfrist fredag 10. februar 2012.

Hovedstyret drøftet også det videre arbeidet med Forskerforbundets lønnspolitiske strategi. Det ble besluttet å videreføre den lønnspo-

litiske strategien som ble vedtatt av Representantskapet 2009, med noen endringer og tillegg.

XII

JAN HONGSLO

GJENVALGT SOM NESTLEDER

Forskerforbundets hovedstyre har gjenvalgt Jan Hongslo som nestleder for 2012. Sammen med leder Bjarne Hodne utgjør han Hovedstyrets Arbeidsutvalg. Jan Hongslo er seniorforsker ved Folkehelseinstituttet og ble valgt inn i hovedstyret høsten 2009.

«A Kodak moment»

Søndag 8. januar skrev Kåre Valebrokk en god kommentar i Aftenposten om det amerikanske firmaet Kodak. Kodak hadde et merkenavn på linje

med Coca-Cola, og med 90 % av markedet innen kjemibasert film tjente de milliarder av dollar. De står nå på konkursens rand, og i kommentaren kan vi lese at Kodak riktignok hadde utviklet prototyper til digitale kameraer på 70-tallet, men at ledelsen i en «sterkt fremskredet arroganse» ikke torde satse på ny teknologi og på den måten konkurrere med sin egen kjemibaserte virksomhet. «A Kodak moment» har derfor gått inn i amerikansk språk som en tapt mulighet. Norge står nå overfor «a Kodak moment».

Det er nylig gjort oljefunn som sikrer statens betydelige inntekter i årene som kommer. Sammen med meget god petroleumsrelatert forskning og utvikling av eksisterende virksom-

het har dette gjort at Norge akkurat nå er et av verdens rikeste land. I et historisk perspektiv er oljealderen likevel en kort periode, og det er helt avgjørende at vi ikke stivner i en forgjengelig ressurs. Vi må investere i kunnskap som har lengre levetid enn tretti år, og vi må gjøre det nå.

Norges forskningsinnsats var i 2009 1,8 prosent av BNP, mindre enn halvparten av det som brukes i Danmark og Finland, helt klart jumbo i Norden. Hvis vi ser på statens bidrag, kommer også Norge dårligst ut, selv om forskjellene her er noe mindre. Det er helt klart at staten må bidra mer enn i dag om vi skal realisere kunnskapssamfunnet og sikre fremtidige statlige inntekter. Men for å komme opp på nivået regjeringen selv har satt, 3 prosent av BNP, må næringslivet på banen.

Det blir sagt at Norge har et næringsliv som ikke er tilpasset FoU. Jeg er ikke sikker på at dette stemmer. Uansett må regjeringen lage insentiver som gjør slikt næringsliv mulig. En videreføring og styrking av skattefunnordningen er en selvfølge. Kanskje må det enda mer drastiske skattefritak til, for eksempel et årlig minstebrutto som gir små bedrifter som raskt kan utvikle seg og tilpasses ny teknologi.

Vilje til innovasjon og kommersialisering er stor hos virksomhetenes ansatte, kanskje spesielt hos yngre forskere. Men selv om dette er et satsingsområde, er det også her knappe økonomiske ressurser, og det er lite tilgjengelig kompetanse på hvordan gode ideer forvaltes i praksis. Vi som jobber med grunnforskning, ser også at veien fra grunnforskning til en mulig kommersialiserbar idé er kort. Det er derfor helt nødvendig å videreføre veksten i de helt frie midlene som er basert på forskernes egne

ideer, for å øke sjansen for å trekke morgendagens vinnerlodd.

Regjeringen må benytte sjansen og bruke Norges enestående mulighet til virkelig å satse på kunnskap og utvikling for det neste århundret. Da tenker jeg økning med milliarder, ikke millioner. Regjeringen må slutte å tenke på forskning som en utgiftspost, og innse at det er en investering. Gode økonomiske rammer muliggjør attraktive arbeidsforhold som motiverer enda flere kloke hoder til sektoren. Jeg var hos tannlegen etter å ha lest Valebrokks kommentar, og jeg måtte smile da jeg så hva som stod på den digitale røntgenfremkallingsmaskinen: «KODAK». Så det er ikke for seint for den sittende regjering å innse sine feil. Helst før 2013.

Valg

I oktober skal valgkomiteen legge fram sin innstilling for representantskapsmøtet. Leder og styremedlemmer skal velges for en treårsperiode. Dette er viktige valg for organisasjonen – men har vi noen gang hatt en åpen og bred diskusjon om kriterier som legges til grunn for hvem som velges? Og hva med valgforsamlingens rolle og handlemåte i forhold til valgkomiteens innstilling?

Noen korte betraktninger til disse spørsmålsstillingene. Leder kan velges for to perioder à tre år. En periode kan være noe kort sett i forhold til tyngden av de fagforeningssaker som skal løses. Hvem er aktuell som lederkandidat for en så lang periode som seks år?

En i vitenskapelig stilling vil vanligvis ha store problemer med å komme tilbake til sin opprinnelige jobb etter to perioder nesten uansett størrelsen på «stillingsbrøk» man har som

leder. Hvem rekrutterer man da? Trolig godt voksne personer som mer eller mindre går rett i pensjon. Burde vedtektene justeres så forbundet hadde valg med varighet på to år, slik eksempelvis Unio har? En lederperiode på fire år gir god anledning til å få gjennomført saker og åpner muligheter for retur til forskerstillingen. Dette vil utvilsomt øke interessen blant flere medlemmer for å ta på seg et viktig verv. Hvor tung skal forskerkompetansen være, og hvor omfattende ledererfaring skal legges til grunn når man leter etter en leder? For forbundsmedlemmer og offentligheten forventer at forbundet ledes av en forsker. Hvilken type institusjon hun/han kommer fra, er av underordnet betydning. Det bør vurderes som positivt om vedkommende har erfaring fra lederposisjoner

Av Kåre-Olav
Stensløkken, medlem
i Forskerforbundets
hovedstyre

Av Bjarne Hodne,
leder i Forsker-
forbundet

i academia, noe som sikkert har gitt anledning til å bygge politiske og fagpolitiske nettverk.

Hvordan skal sammensetningen av styret være? Er det tilstrekkelig kvalifikasjon for et styremedlem å ha god kjennskap til forbundet på ulike plan? Skal forbundets ambisjonsnivå i viktige saker legges til grunn, slik at man prioriterer et «ekspertstyre»? Eller skal styret i størst mulig grad avspeile stillingsmessig og institusjonsmessig den totale medlemsmasse? Finnes det innenfor rammen av styrets definerte størrelse muligheter til å kombinere disse kriteriene? Uansett bør et styre ha supplerende kompetanse i forhold til sekretariatet likesom hovedstyrets leder har det i forhold til sekretariatets leder.

Valgkomiteen har i prinsippet arbeidet i tre år når innstillingen legges fram. Valgforsamlingen har rett og plikt til å være både kritisk og aktiv i forhold til innstillingen. Det som bør debatteres, er hvordan valgreglementet gir anledning til agering ut fra eksisterende maktforhold mellom lokallag. Den demokratiske plattformen for benkeforslag kan i visse tilfeller av mange kunne føles som noe problematisk.

Herved lanseres utfordringen til å ta debatten om kriterier for valg og valgforsamlingens forhold til sin sammensetning når/om man ønsker å korrigere valgkomiteens innstilling.

Det som er tatt for gitt gjennom praksis, bør utfordres gjennom en bred diskusjon på representantskapsmøtet til høsten.

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

Høgskolelektorer håper på lønnsheving

Lærerutdanningen ved Høgskolen i Nord-Trøndelag kjemper om lærerkrefter med de videregående skolene. Og taper så det suser. Årsaken er at høgskolelektorene tjener mye dårligere enn lektorer i videregående skole – så mye at det utgjør flere tusenlapper i måneden.

Leder i Forskerforbundet Bjarne Hodne sier de kjenner problemet og at de jobber for å gjøre noe med det. – Vi har fokus på å løse dette, sier Hodne, uten å ville gå nærmere inn på strategiene foran tariffoppgjøret 2012.

Trønder-Avisa 21. januar

De ansatte ønsker ikke fusjon

Det har i lengre tid foregått utredning av mulighetene for sammenføring av høgskolene i Østfold, Vestfold og Buskerud, med foreløpig navneforslag Viken høgskolen.

I en meningsmåling, gjennomført av fagforeningene ved HiØ,

har vi fått et entydig svar på hva de ansatte tenker om fusjonsplanene. 82,6 % av dem som svarte er mot fusjonen, og bare 8,9 % for. De ansatte ønsker med andre ord ikke å bli en del av en stor regional høgskole med hovedvekt på vestsiden av Oslofjorden.

Tillitsvalgte ved Høgskolen i Østfold, leserinnlegg i Sarpsborg Arbeiderblad 20. januar

Maktduo får refs for rolleblanding

På Lovisenberg diakonale høgskole er makten samlet på noen få hender. Forskerforbundet mener rolleblanding truer den akademiske friheten fordi de samme personene er henholdsvis styreleder og administrerende direktør for både LDH og LDHs eiere.

– Det blir som om Tora Aasland skulle vært styreleder for Universitetet i Oslo, sier Bjørn T. Berg, avdelingssjef i Forskerforbundet.

Universitas 18. januar

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

Forskerforbundet er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning, museer og kulturminnevern.

Forskerforbundet har 18 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidsstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål om dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2010–2012

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Jan Hongslo, Folkehelseinstituttet (nestleder)
Kristin Dæhli, NTNU
Marit Eriksen, Høgskolen i Østfold
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen
Kåre-Olav Stensløkken, Universitetet i Oslo
Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara)
Annelise Brox Larsen, Universitetet i Tromsø (2. vara)
Stig Ove Hjelmevoll, Universitetssykehuset i Nord-Norge HF (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem
Arkivleder Kristine K. Brox
Kommunikasjonsleder Arvid Ellingsen
Informasjonsleder Unn Rognmo
Spesialrådgiver Birgitte Olafsen
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Rådgiver Jon W. Iddeng
Rådgiver Elin Havelin Rekdal
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Rådgiver Kjetil Mørk
Rådgiver Tanya Nymo
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Haakon Utne Kierulf
Advokat Mariann Helen Olsen
Advokatfullmektig Hildur N. Nilssen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Seksjonsleder Elisabeth Tindeland
Organisasjonskonsulent Natasa Duric
Førstesekretær Gerd Sandvik
Seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen
Økonomikonsulent Siri Johannessen
Regnskapskonsulent Bjørn Jensen
Regnskapssekretær Elisabeth Johansen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Førstesekretær Linda Pettersson
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Tore Sandnes
Sekretær Renate Storli

Følg oss på facebook!
[facebook.com/forskerforbundet](https://www.facebook.com/forskerforbundet)

facebook

Følg oss på twitter!
twitter.com/Forsker

twitter

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

RETURADRESSE:
FORSKERFORBUNDET
POSTBOKS 1025 SENTRUM
0104 OSLO

**B ØKONOMI
ÉCONOMIQUE**

DISTRIBUERT AV POSTEN
posten
NORGE P.P. PORTO BETALT

**ALT ANNET
ER KOPIER.**

Grand Cherokee fra 799.900,-

Compass fra 399.900,-

**Wrangler fra 389.900,-
[Varebil 328.369 eks. mva]**

Nå introduseres tre nye Jeep® modeller.

Jeep er legenden blant bilmerker og har produsert en rekke 4x4 ikoner. Jeep er ekte firehjulstrekkere med sjel, kraft og kapasitet. Jeep er et eventyr på fire hjul. Historien er makeløs, imaget uovertruffent. Nye Jeep Compass 4x4 er en familiebil, Wrangler er selve ikonet og arbeidshesten som også kommer som 2-seters varebil på grønne skilter. Grand Cherokee er flaggskipet som bare må sees og prøves. På modellene kan du velge mellom diesel eller bensin, manuell eller automatgir. Det du nesten ikke trenger å velge er ekstra utstyr. Alle Jeep i Norge har ekstremt høyt utstyrsnivå. Jeep er originalen, alt annet er kopier.

Jeep®

ALVDAL: Granrud Bilverksted AS 62 48 98 98 ARENDAL: RSA BIL Arendal 37 00 51 12 BERGEN: Autosalg AS 55 36 10 00 BÆRUM: Skotvedt AS 67 13 66 50 DRAMMEN: Bergheim Drammen 32 80 94 00
DRAMMEN: Buskerud Bilsenter 32 24 15 00 FINNSNES: Abil AS 77 85 10 21 FREDRIKSTAD: RSA BIL Fredrikstad 69 39 22 60 GJØVIK: Grefsrud Bil AS 61 13 18 00 GOL: Glitre Bil AS 32 02 95 90 HARSTAD: Auto Nord: 77 00 07 80
HAUGESUND: Varden Bil AS 52 81 45 07 HØNEFOSS: Hønefoss Bil 32 14 01 73 KONGSVINGER: Glåmdal Bil AS 62 81 04 50 KRISTIANSAND: RSA BIL Kristiansand 38 17 70 40 KRISTIANSUND: Kristiansund Bil & Caravan: 71 57 21 50
KVINESDAL: Kvinesdal Motor as 91 33 18 44 LARVIK: Solum Auto 47 92 76 35 LILLEHAMMER: Lillehammer-Bil AS 61 26 86 00 LØRENSKOG: Autonova 67 98 18 00 MOLDE: Nerland Autosalg: 71 26 50 00
MOSS: Moss To-Takt AS 69 20 20 20 NAMSOS: Motorpartner Namsos AS 74 22 66 80 NARVIK: Bildilla 76 97 78 00 OSLO: Bergheim Auto-Salg Oslo AS 22 57 65 00 SANDNES: RSA BIL Forus 51 96 49 00
SARPSBORG: Bergheim Autosalg Østfold AS 69 12 88 00 SKI: Motorsenteret Ski AS 64 97 26 50 SKIEN: Telemark Bil 35 59 91 90 STEINKJER: Bragstad Bil AS 77 60 84 20 STJØRDAL: Kristoffersen Bil: 74 82 24 22
TROMSØ: RSA Nilsen Bil AS 77 60 84 20 TRONDHEIM: Bilmax 72 88 20 00 ØRSTA: Bil & Gummiservice AS 70 06 62 55 ØYSTESE: Øystese Mek Verksted 56 55 03 00 ÅLESUND: Bilbutikken Ålesund 70 17 80 00